

De zuivering van de burgemeester van Beek NB¹ - Jacobus Sterkens en zijn strijd om eerherstel -

door

JAN SCHULTEN

Inleiding

Op 9 januari 1946 werd de burgemeester van Beek NB, J. Sterkens, in het kader van de naoorlogse ambtenarenzuivering door de minister van Binnenlandse Zaken eervol als burgemeester en gemeentesecretaris van de gemeente Beek NB ontslagen.² Als reden voor dit ontslag werd aangevoerd, dat Sterkens zich als burgemeester te weinig tegen de bezetter verzet zou hebben. Sterkens was het daar niet mee eens en deed al het mogelijke om eerherstel te krijgen en de intrekking van het bovengenoemde ontslag te bewerkstelligen. Na zeven jaren strijd volgde uiteindelijk op 18 juli 1952 de bijna volledige rehabilitatie van Sterkens, toen het ontslag ingetrokken werd en vervangen werd door het Koninklijk Besluit van 18 juli 1952, nr. 9, waarin bepaald was dat Sterkens op 1 januari 1948 niet als burgemeester van Prinsenbeek herbenoemd was. Het was een rechtspositionele kunstgreep, waarmee duidelijk werd gemaakt dat Sterkens niet wegens laakbaar gedrag tijdens de oorlog als burgemeester ontslagen was. Een burgemeestersstoel zat er voor hem niet meer in, omdat daar inmiddels anderen op zaten en hij 63 jaar was, waardoor een nieuwe ambtsperiode van zes jaar onmogelijk was.

Sterkens was niet het enige slachtoffer van de onzuivere naoorlogse zuivering waarbij burgemeesters, die onder de moeilijke oorlogsomstandigheden gefaald zouden hebben, ontslagen werden.³ Tijdens de oorlog werden de burgemeesters steeds voor het dilemma geplaatst om binnen bepaalde grenzen met de Duitsers samen te werken om hun gemeente zo goed mogelijk door de oorlog heen te loodsen, of door een harde opstelling tegenover de bezetter door deze ontslagen te worden met benoeming van een NSB-burgemeester als gevolg. Naarmate de oorlog vorderde, werd de grens tussen van wat nu wel en wat niet acceptabel was, steeds moeilijker te trekken. Voor de burgemeesters van de grote steden, die bijvoorbeeld geconfronteerd werden met de jodenvervolging, lagen de grenzen vaak anders dan voor de burgemeesters van de kleine agrarische gemeenten, waar tijdens de bezetting vrij weinig gebeurde. Wel hadden alle burgemeesters te maken met de naoorlogse sfeer van verdachtmakingen en beschuldigingen uit kringen van het voormalige verzet, die iedereen die niet aan hun normen voldaan had, of voldeed, de laan wilden uitsturen.

Tijdens de oorlog was zowel bij de Nederlandse regering in Londen, als bij verschillende groeperingen in het bezette Nederland de vraag aan de orde gesteld hoe

1. Jacobus Sterkens (1889-1961).

de vernieuwing van Nederland na de oorlog zou moeten plaatsvinden en aan wie dat vernieuwingsproces zou worden toevertrouwd. De politieke en maatschappelijke vernieuwing betekende volgens veel verzetsstrijders dat de oude garde had afgedaan en dat zij die tijdens de oorlog karakter hadden getoond in de strijd tegen de vijand, het heft in handen zouden nemen. En die karaktervolle Nederlanders waren uiteraard de verzetsstrijders. Koningin Wilhelmina was die mening ook toegedaan, want ook zij wilde een totale vernieuwing van Nederland, waarbij overigens de macht van het staatshoofd versterkt zou worden. Behalve dat de vernieuwers aan de macht gebracht moesten worden, was bestraffing van de 'foute' Nederlanders vanzelfsprekend. De regering in Londen ontwikkelde daarom speciale wetgeving om Nederland te zuiveren van landverraders, collaborateurs, profiteurs en ander gespuis. Het moest allemaal binnen de regels van het spel gebeuren, want eigen rechter spelen door de Nederlandse bevolking moest voorkomen worden.

Aangezien verwacht werd dat tijdens de bevrijding van Nederland een gezagsvacuüm zou ontstaan, werd het Militair Gezag opgericht, dat gedurende een korte periode de regering zou waarnemen. De vervolging van de 'foute' Nederlanders was een verantwoordelijkheid van het Militair Gezag, dat zich tijdens de bevrijding door het voormalige verzet liet assisteren. Dat ging niet *con amore*, maar door gebrek aan mankracht moest de medewerking van het verzet wel aanvaard worden. De verzetsorganisaties streefden hun eigen doelstellingen na en wantrouwden elkaar vaak net zo hard als zij de Duitsers gewantrouwd hadden. De Landelijke Knokploegen en de Raad van Verzet waren verzetsorganisaties die de vernieuwing van Nederland hoog

in het vaandel hadden staan, terwijl de Ordedienst (OD) meer het herstel van de vooroorlogse verhoudingen in Nederland met een sterker centraal gezag voor ogen had. Teneinde de gestelde politieke doeleinden te realiseren hadden de verzetsorganisaties in het bevrijde Zuiden zich op 22 november 1945 in de Gemeenschap Oud-Illegale Werkers Nederland (GOIWN) verenigd; de OD speelde in deze organisatie een te verwaarlozen rol.⁴

De Bijzondere Rechtspleging, die de bestraffing van de 'foute' Nederlanders voor haar rekening zou nemen, moest na de bevrijding steeds bijgesteld worden om wantoestanden en onrechtvaardigheden te voorkomen.⁵ Hetzelfde gold voor de zuivering van hen die tijdens de bezetting van onvoldoende standvastigheid hadden blijk gegeven. Zij zouden het veld moeten ruimen en hun plaatsen aan de vernieuwers moeten afstaan.

Omstreeks 1950 drong steeds meer het besef door dat van een totale vernieuwing van de samenleving geen sprake was en dat er op het gebied van de naoorlogse rechtspraak en zuivering veel mis was gegaan. De ten uitvoerlegging van de gerechtelijke vonnissen werden verlicht en maatregelen die in het kader van de zuivering getroffen waren, werden herzien of geannuleerd.

In het najaar van 1944 heerste er op het gebied van de bijzondere rechtspleging en zuivering nog een grote chaos. De verschillende procedures waren nog in ontwikkeling, toen met de uitvoering ervan al begonnen was. Daarbij kwam dat door de gedeeltelijke bevrijding van Nederland in 1944 het Militair Gezag langer in functie bleef dan voorzien was. Terwijl in Noord-Brabant het Militair Gezag nog de lakens probeerde uit te delen, waren de burgerlijke autoriteiten met hun bestuurlijke taken begonnen. De zieke Commissaris der Koningin van Noord-Brabant, mr. dr. A.B.G.M. van Rijckevorsel, die tijdens de gehele oorlog op zijn post was gebleven en daardoor in opspraak was geraakt, werd tijdelijk vervangen door jhr. mr. J.T.M. Smits van Oyen. Deze was gedeputeerde geweest en na de bevrijding door de Provinciaal Commandant van het Militair Gezag in Noord-Brabant, ir. J.B.G.M. ridder de van der Schueren, tot waarnemend Commissaris der Koningin benoemd.

In Tilburg keerde mr. J.C.A.M. van de Mortel, die in juli 1944 door de bezetter ontslagen was, op het stadhuis terug. Hij herstelde met krachtige hand de vooroorlogse gezagsverhoudingen in zijn gemeente en werd voorzitter van de Zuiveringscommissie Burgemeesters in Noord-Brabant. Voor het herstel van het burgerlijk bestuur had de zuivering van de burgemeesters de hoogste prioriteit.⁶ Het Militair Gezag in Noord-Brabant schoof deze netelige kwestie al spoedig door naar de Commissaris der Koningin. Nadat geheel Nederland bevrijd was, werd de zuivering van de burgemeesters een verantwoordelijkheid van de minister van Binnenlandse Zaken. Het beheer van de reeds gedane onderzoeken en dossiers werd nu door het Centraal Orgaan op de zuivering van het overheidspersoneel overgenomen.

Tegen de achtergrond van het hierboven gestelde vond ook de zuivering van burgemeester J. Sterkens plaats. Was hij een van de slachtoffers van de naoorlogse heksenjacht op vermeende landverraders en collaborateurs, of had hij zijn ontslag aan zichzelf te wijten, zijn vragen die in deze beschouwing aan de orde gesteld worden. Het doel van de beantwoording van die vragen is meer inzicht in die woelige naoorlogse jaren te krijgen en nieuwe onderzoeksvragen te formuleren.

Onmiddellijk na de bevrijding van het Zuiden in 1944 werden daar de eerste rapporten opgesteld die tot de zuivering van de burgemeesters zou leiden. De zuivering van J. Sterkens vond langs twee lijnen plaats: zuivering op grond van het Tribunaalbesluit en zuivering op grond van het Zuiveringsbesluit 1944. Hoewel de beide zuiveringsprocessen elkaar wederzijds beïnvloed hebben en in hoge mate zich parallel ontwikkelden, zijn zij fundamenteel verschillend. Daarom, en mede voor de overzichtelijkheid, is de zuivering van Sterkens volgens het Tribunaalbesluit in een afzonderlijke paragraaf behandeld.

Sterkens heeft pas in juni 1947, toen zijn zaak eindelijk door de Raad van State, Afdeling voor de Geschillen van Bestuur, behandeld werd, inzage in de over hem uitgebrachte rapporten en adviezen gekregen. Hij heeft daar toen kopieën van gemaakt - getypt en handgeschreven - en die bij het familiearchief gevoegd. Vergelijking met de overheidsdossiers van Sterkens, die zich in het Nationaal Archief in 's-Gravenhage en in het Rijksarchief te 's-Hertogenbosch bevinden, heeft aangetoond dat het in deze beschouwing gebruikte Familiearchief Sterkens uiterst betrouwbaar is.⁷

De zuivering van ambtenaren in hoofdlijnen

Tijdens haar verblijf in Londen tijdens de Tweede Wereldoorlog had de Nederlandse regering bij herhaling strenge maatregelen in het vooruitzicht gesteld die genomen zouden worden jegens hen die gemene zaak met de vijand hadden gemaakt. In een radiotoespraak op 17 oktober 1942 had koningin Wilhemina nog eens in duidelijke bewoordingen naar voren gebracht dat

een ieder, die op enigerlei wijze, nu nog, aan het schrikbewind zijn medewerking verleent, zal na de oorlog zijn gerechte straf niet ontgaan.⁸

Voor de uitvoering van die maatregelen werden in Londen de eerste stappen gezet om een en ander in nieuwe wetgeving te regelen. De wettelijke basis voor die nieuwe wetgeving vormde het Besluit Buitengewoon Strafrecht (BBS), het Tribunaalbesluit en de verschillende zuiveringsbesluiten. Het Besluit Buitengewoon Strafrecht hield de berechting in van de gedurende de oorlog en in verband met de oorlog gepleegde strafbare feiten. Hiertoe was de doodstraf opnieuw ingevoerd en werden de strafmaxima, zoals die in het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Militair Strafrecht vastgesteld waren, verhoogd. Tevens werd een aantal nieuwe delicten ingevoerd, zoals het zogenaamde verraadsartikel (Artikel 26), waarin het opzettelijk blootstellen van iemand aan de vervolging door de vijand strafbaar werd gesteld. De berechting van de oorlogsmisdrijven was aan vijf bijzondere gerechtshoven opgedragen.⁹

Het Tribunaalbesluit regelde de vervolging van hen die zich gedurende de bezetting in strijd met de belangen van het Nederlandse volk hadden gedragen, of afbreuk aan het verzet tegen de vijand hadden gedaan. Het Tribunaalbesluit bevatte tuchtrecht en had de heropvoeding van de delinquent tot doel. De tribunalen waren samengesteld uit een voorzitter en enkele (meestal twee) leden, waarbij de voorzitter

een jurist moest zijn en de leden representatief voor de bevolking moesten zijn van het gebied waar het tribunaal opereerde. De tribunalen konden internering tot een maximum van tien jaar opleggen, of ontzetting uit bepaalde rechten opleggen. Een andere mogelijkheid was de verbeurdverklaring van het vermogen van de beschuldigde. Er waren negentien tribunalen die in 120 kamers onderverdeeld waren. Hoewel een beschuldigde zowel voor een bijzonder gerechtshof, als voor een tribunaal kon verschijnen, behandelden de tribunalen in de praktijk de lichtere gevallen, terwijl de 'zware jongens' hun gedragingen voor een bijzonder gerechtshof moesten verantwoorden.

Veel minder ver dan de bijzondere rechtspraak en de tribunaalrechtspraak ging de zuivering, die een administratief-rechtelijke regeling was. Het doel van de zuivering was degenen die uit bangheid, of uit berekening van de bezetting geprofiteerd hadden te bestraffen, danwel het daardoor behaalde voordeel te ontnemen.¹⁰ In beginsel moest iedere beroepsgroep zichzelf zuiveren, waartoe verschillende zuiveringsbesluiten waren ingesteld.¹¹ Zij die zich in de oorlog onvaderlandslievend hadden gedragen, of zij van wie gezien hun mentaliteit een krachtdadige inzet voor het herstel van Nederland niet verwacht kon worden, konden voorgoed, of tijdelijk uit hun functies ontzet worden.

De zuivering van het overheids personeel was in het Zuiveringsbesluit 1944 geregeld.¹² In dit besluit was vastgelegd dat ambtenaren die tijdens de oorlog in meer of mindere mate hun plicht verzaakt hadden, ontslagen of geschorst konden worden, danwel dat bevel tot staking van de uitvoering van hun functie gegeven kon worden. Aan ontslag was onverbrekkelijk het verlies van pensioenrechten verbonden. Schorsing mocht alleen worden opgelegd, wanneer het praktisch zeker was dat de schorsing door ontslag gevolgd zou worden; schorsing betekende het verlies van het aan de functie verbonden inkomen. Bij staking was dat laatste niet het geval. Het bevel tot staking kon worden opgelegd voor of tijdens een te houden onderzoek en had officieel geen oneervol karakter, hoewel dat door de betrokkenen wel als zodanig ervaren werd. De zuivering vond aanvankelijk onder de verantwoordelijkheid van het Militair Gezag plaats, maar werd waar het burgerbestuur weer op gang gekomen was, zo snel mogelijk daaraan overgedragen. Al spoedig bleek het Zuiveringsbesluit 1944 door zijn ongenueanceerdheid in de praktijk niet te voldoen, zodat het vervangen werd door het Zuiveringsbesluit 1945.¹³ De ontslaggronden volgens dit zuiveringsbesluit waren:

1. van ontrouw aan de zaak van Ons Koninkrijk of aan Ons hebben doen blijken, of
2. door gedragingen of uitlatingen blijik hebben gegeven van een nationaal-socialistische geestesgesteldheid, of
3. vóór of tijdens de bezetting een houding hebben aangenomen, welke gegronde reden geeft voor de verwachting, dat zij niet de getrouwe medewerking aan het herstel van het vaderland zullen verleenen, of
4. op eenigerlei andere wijze in ernstige mate te kort zijn geschoten in het betrachten van de juiste houding tijdens de bezetting.¹⁴

Het Zuiveringsbesluit 1945 bepaalde dat de pensioenrechten bij ontslag eventu-

eel behouden konden blijven. Behalve ontslag kon volgens dit zuiveringsbesluit ook een aantal minder zware straffen, zoals een mondelinge of schriftelijke berisping met of zonder openbaarmaking, gegeven worden.¹⁵ Op 10 oktober 1945 werd het Zuiveringsbesluit 1945 aangevuld met het K.B. van 10 oktober 1945, Staatsblad F 221, dat de mogelijkheid opende voor het geven van *ongevraagd eervol ontslag* en *ongevraagd ontslag*. Bij *ongevraagd eervol ontslag* werd altijd een wachtgeld toegekend, terwijl er bij *ongevraagd ontslag* afhankelijk van de zaak een wachtgeld kón worden toegekend.

Met het vaststellen van algemene voorschriften voor de uitvoering van de zuivering van het overheidspersoneel was de minister van Binnenlandse Zaken belast. In beginsel werd alleen na het ontvangen van een klacht door een daarvoor ingestelde commissie een onderzoek ingesteld. Aanvankelijk gebeurde dat onder verantwoordelijkheid van het Militair Gezag, dat al spoedig deze netelige kwestie aan de burgerautoriteiten overdroeg. De minister van Binnenlandse Zaken bepaalde dat de betrokkenen tegen wie een klacht ingediend was, zo mogelijk in persoon gehoord moesten worden en dat van ieder geval een dossier aangelegd moest worden. De verzetsorganisaties drongen er bij de minister op aan maatregelen te nemen om de anonimiteit van de klagers veilig te stellen.¹⁶ De minister vond dat alleszins redelijk en bepaalde in zijn instructie aan de adviescommissies dat de beklagde, of diens raadsman geen inzage in de stukken gegeven mocht worden en dat evenmin de naam van de klager(s) bekend gemaakt mocht worden.

Bij de zuivering van het overheidspersoneel waren de volgende instanties betrokken:

- a. het Centraal Orgaan op de zuivering van het overheidspersoneel;
- b. de Documentatiecommissies;
- c. de Commissie van Advies;
- d. de Raad van State, Afdeling voor de Geschillen van Bestuur.

De regering had het Centraal Orgaan ingesteld om een zo groot mogelijke rechtsgelijkheid bij de zuivering te bewerkstelligen. Het Centraal Orgaan had tot taak het voeren van de centrale administratie van de krachtens het zuiveringsbesluit genomen beslissingen. Tevens diende dit Centraal Orgaan bij de minister van Binnenlandse Zaken voorstellen in voor de benoeming van voorzitters, secretarissen en leden van de documentatiecommissies. Daarnaast coördineerde en leidde het Centraal Orgaan het werk van de documentatiecommissies.

De documentatiecommissies hadden tot taak na te gaan of een opgelegde zuiveringsmaatregel gegrond was. Daartoe stelde de commissie een nader onderzoek naar de feiten in, hoorde de betrokken ambtenaar en de eventuele getuigen. Indien een onderzoek voltooid was, stuurde zij het dossier naar het Centraal Orgaan dat het dossier controleerde en vervolgens naar de betrokken minister doorstuurde. Het Centraal Orgaan kon zonodig een zaak naar de desbetreffende documentatiecommissie terugsturen.

Voordat de minister na kennisneming van het dossier een ambtenaar op grond van het Zuiveringsbesluit 1945, of het Staatsblad F 221 kon ontslaan, moest hij ad-

vies aan de Commissie van Advies vragen. Conformerings van de minister aan het advies van deze commissie betekende dat voor de betrokken ambtenaar geen beroep tegen de beslissing van de minister mogelijk was. Week de minister daarentegen van het advies af, dan kon de betrokken ambtenaar bij de Raad van State, Afdeling voor de Geschillen van Bestuur in beroep gaan.

Burgemeester in oorlogstijd

Jacobus Sterkens werd op 15 juni 1889 in Princenhage bij Breda geboren. Na zijn lagere school werd hij op vijftienjarige leeftijd volontair op het gemeentehuis van Princenhage. Nadat hij op 1 januari 1907 tot commies ter gemeentesecretarie was aangesteld, behaalde hij op 21-jarige leeftijd het diploma gemeenteadministratie A. Hij doorliep vervolgens de verschillende rangen, legde de benodigde examens met goed gevolg af en werd op 1 maart 1922 tot gemeentesecretaris van Princenhage benoemd met een jaarsalaris van f 3.675,-. Zijn benoeming ging niet zonder slag of stoot, want er waren voor de post twee kandidaten: J. Sterkens en H.A. Sprangers. Na verschillende stemmingen in de gemeenteraad viel de keuze uiteindelijk op de jongere Sterkens, een keuze die bij Sprangers niet in goede aarde viel.¹⁷ In 1918 trouwde Sterkens met Anna Cornelia Dikmans, waarna uit dit huwelijk acht kinderen werden geboren. Het gezin Sterkens betrok in 1929 een nieuw gebouwde woning aan de Liesboschlaan 49 te Breda. Sterkens verwierf zich enige extra inkomsten toen hij in 1920 correspondent van de Verzekeringsmaatschappij “De Nederlanden van 1845” werd.¹⁸ Naast zijn ambtelijke werkzaamheden in de gemeente Princenhage was Sterkens ook nauw betrokken bij het bestuur van verschillende waterschappen, waardoor hij bij de plaatselijke boeren goed bekend was.¹⁹ De gemeentesecretaris was een hartstochtelijk jager. Op 15 augustus 1940 overleed op vijftigjarige leeftijd zijn echtgenote en had Sterkens naast zijn door de oorlogsomstandigheden steeds moeilijker wordende werk ook de zorg voor het moederloze gezin van acht kinderen voor zijn rekening te nemen.

Vanaf 1936 voerde Breda een heftige strijd met de omliggende dorpen om tot een nieuwe gemeentelijke herindeling te komen, waarbij het Bredase grondgebied aanzienlijk zou toenemen. Hoewel officieel over samenvoeging werd gesproken, gaven de bedreigde gemeenten aan de term annexatie de voorkeur. Zo vielen de gemeenten Ginneken en Princenhage ten prooi aan de Bredase landhonger. Op 1 januari 1942 was de gemeentelijke herindeling een feit en had Breda zich ten koste van de buurgemeenten vergroot, terwijl uit de restbestanden twee nieuwe gemeenten geformeerd werden: Nieuw-Ginneken en Beek NB. Een en ander kon gerealiseerd worden zonder dat de burgerij daarbij enige inbreng had, want sinds 1 september 1941 waren de colleges van Burgemeester en Wethouders en de gemeenteraden op last van de bezetter op non-actief gesteld. Het bestuur van de gemeente werd overgelaten aan de burgemeester, die zich daarbij door enkele wethouders kon laten bijstaan.

Op provinciaal niveau had een zelfde ontwikkeling plaatsgevonden. De Commissaris der Koningin, die nu overigens Commissaris van Noord-Brabant heette, mocht zich door enkele gedeputeerden laten bijstaan. Ook hier was er sprake van

2. Het laatste college van B&W van Princenhage met de gemeente-secretaris. Van links naar rechts: burgemeester G.M. Sutorius, wethouder J. Bastiaansen, gemeente-secretaris J. Sterkens en wethouder A. van Haperen.

eenhoofdig bestuur, want de Provinciale Staten waren eveneens door de bezetter op non-actief gesteld. Aan de top van de bestuurspiramide stond de secretaris-generaal van Binnenlandse Zaken, mr.dr. K.J. Frederiks, die na de overhaaste vlucht op 13 mei 1940 van de minister van Binnenlandse Zaken naar Engeland met de leiding van het departement belast was. Frederiks was op zijn beurt weer verantwoording verschuldigd aan de *Reichskommissar in der Nederlanden*, dr. Arthur Seyss-Inquart. Tijdens de oorlog heeft Frederiks conform de *Aanwijzingen betreffende de houding aan te nemen door de bestuursorganen van het Rijk, de Provinciën, Gemeenten, Waterschappen, Veenschappen en Veenpolders, alsmede door het daarbij in dienst zijnde personeel en door het personeel in dienst bij spoor- en tramwegen in geval van een vijandelijke inval* geprobeerd de dagelijkse gang van zaken in Nederland zo goed mogelijk door te laten gaan.²⁰ Dat betekende dat met de bezetters compromissen gesloten moesten worden om de schade voor de Nederlandse samenleving zoveel mogelijk te beperken. Het is Frederiks na de oorlog niet in dank afgenomen.²¹

In juni 1941 benaderde de gedeputeerde A.G.A. Schrauwen Sterkens met de

vraag of deze na de gemeentelijke herindeling burgemeester van de nieuw te vormen gemeente Beek NB wilde worden. Sterkens, zo bracht Schrauwen naar voren, stond goed bij de bevolking bekend en het was van groot belang dat de nieuwe burgemeestersstoel niet door een NSB'er bezet zou worden. Na rijp beraad, in welke periode Sterkens verschillende vooraanstaande personen, onder wie de bisschop van Breda, raadpleegde, verklaarde hij zich bereid in het algemeen belang onder moeilijke omstandigheden het burgemeestersambt op zich te nemen. Zo werd Sterkens op 1 januari 1942 burgemeester en gemeentesecretaris van Beek NB, de beide ambten waren gecombineerd om tot een voldoende salaris te komen. Als burgemeester had Sterkens een jaarsalaris van f 1912,50, terwijl hij als gemeentesecretaris f 2.337,50 ontving.²² Behalve op deze beide functies werd Sterkens ook nog benoemd tot ambtenaar van de burgerlijke stand, waarvoor hij een vergoeding kreeg.

Gedeelte van de beschikking van de gemeentelijke herindeling in 1942

Beschikking van den Secretaris-Generaal van het Departement van Binnenlandsche Zaken van 23 December 1941, N0, 42483 B.B. (Bureau Staats- en Administratief Recht), betreffende wijziging van de grenzen der gemeenten Breda en Teteringen, opheffing van de gemeenten Princenhage en Ginneken c.a. en vorming van de nieuwe gemeenten Beek N.B. en Nieuw-Ginneken.

Op grond van § 1 der Verordening No. 79/1940 van den Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandsche gebied bepaal ik:

Artikel 1.

1. Met ingang van 1 Januari 1942 wordt de gemeentelijke indeeling rond *Breda* als volgt gewijzigd:
 - a. de gemeente *Princenhage* wordt opgeheven; het zuidelijk deel van haar gebied wordt bij de gemeente *Breda* gevoegd, het noordelijk deel vormt een nieuwe gemeente, genaamd *Beek N.B.*;
 - b.

Artikel 2.

1. De burgemeester en de secretaris van de gemeente *Princenhage*, zoomede de secretaris en de ontvanger van de gemeente *Ginneken* c.a. worden geacht met ingang van de grenswijziging uit hun ambt eervol te zijn ontslagen.
2. Te rekenen van den in het vorige lid bedoelden datum worden de personen die het ambt bekleeden van:
 - a. secretaris van de gemeente *Princenhage* geacht te zijn benoemd tot burgemeester-secretaris van de nieuwe gemeente *Beek N.B.*;
 - b.

3. Het stadhuis van Beek NB op de Haagse Markt in Princenhage.

Het gemeentehuis van Beek NB bleef voorlopig in het voormalige gemeentehuis van de opgeheven gemeente Princenhage gehuisvest. Sterkens werd in zijn werk door wethouder J. Bastiaansen en enkele gemeenteambtenaren bijgestaan.²³ Voor zijn beleid liet Sterkens zich adviseren door secretaris-generaal Frederiks, de Commissaris der provincie Van Rijckevorsel en last but not least de bisschop van Breda mgr. P. Hopmans. Naarmate de Duitse maatregelen ingrijpender werden, stond Sterkens steeds weer opnieuw voor de moeilijke keuze of hij moest onderduiken en daarbij zijn gezin in de steek laten, of dat hij zo lang mogelijk op zijn post moest blijven en daarbij concessies aan de vijand moest doen. De bisschop adviseerde

hem steeds dat hij alleen in het uiterste geval de zorg voor zijn gezin op het tweede plan moest plaatsen.

Daarnaast onderhield Sterkens veel contact met de 'goede' burgemeesters van de omliggende gemeenten om van gedachten te wisselen hoe met de bezettingsautoriteiten omgesprongen moest worden.²⁴ Tijdens een gezamenlijke bijeenkomst op het gemeentehuis van Breda, waar Frederiks, Van Rijckevorsel en een aantal 'goede' burgemeesters, onder wie Sterkens, aanwezig waren, had de secretaris-generaal opgeroepen om zo lang mogelijk in functie te blijven. Indien nodig moest aan Duitse vorderingen tegemoetgekomen worden, maar tegelijkertijd moest de uitvoering van die vorderingen zoveel mogelijk vertraagd worden.

Een speciaal probleem in 1942 was het onderdak brengen van 320 evacués van het eiland Walcheren, die op last van de bezetter wegens de aanleg van verdedigingswerken huis en haard hadden moeten verlaten.²⁵ Het was voor Sterkens niet eenvoudig tussen zijn gemeentenaren en de opgedrongen logés pais en vree te bewaren.²⁶

Het eerste grote probleem waar Sterkens mee te maken kreeg, waren de aprilmeistakingen van 1943. Geïnspireerd door hun collega's uit Breda, kwamen enkele Beekse ambtenaren bij Sterkens met de mededeling dat zij gingen staken.²⁷ De burgemeester ontraadde dat, maar liet hen verder vrij te doen of te laten wat zij goedachten. Een andere mogelijkheid om aan de staking deel te nemen was geen melk meer aan de zuivelfabriek St. Gertrudis te leveren, danwel de verwerking van de melk op de fabriek te staken. Sterkens kreeg van de gewestelijke politie-president uit Eindhoven op 1 mei 1943 de opdracht om na te gaan wat er op stakingsgebied in Beek gebeurde en de voorzitter en de secretaris van de RK Vereeniging "Jonge Boerenstand" te laten arresteren. Met de arrestatie van de beide bestuurders had Sterkens niets te maken, omdat die al plaatsgevonden had, voordat hij ervan hoorde.

Om achter de gang van zaken bij de melkleveranties te komen, ontbood hij de voorzitter van de zuivelfabriek Adr. Oomen en de ondervoorzitter Biemans. In het bijzijn van de marechaussee J. Aarts en de veldwachter I.C. Rasenberg ondervroeg de burgemeester de beide heren en kreeg van hen te horen dat er niet gestaakt werd.

In het zelfde jaar werden de rond Breda gelegen kleine waterschappen zoals Werfft, Kraaiennest en Rooskensdonk, tot één polder, 'De Haagse Beemden', samengevoegd. De ingelanden van de nieuwe polder kozen J. Sterkens tot voorzitter van het bestuur. Vervolgens werd hij in 1944 tot hoog-ingeland van het hoogheemraadschap Mark en Dintel gekozen. De bovengenoemde verkiezingen maken duidelijk dat Sterkens een gerespecteerd man was, die het vertrouwen van de bevolking genoot.

In het begin van 1944 werd de Duitse druk op de burgemeesters om arbeidskrachten voor graafwerk en andere grondwerkzaamheden beschikbaar te stellen steeds groter. Toen Sterkens mondeling van de bezetter opdracht kreeg arbeidskrachten voor werkzaamheden in Haamstede te leveren, vroeg hij om een schriftelijke opdracht, die hij inderdaad enige dagen later kreeg. Na raadpleging van de kabinetschef van de Commissaris der provincie, Sterkens had op zaterdag 19 februari 1944 van de bezetter opdracht gekregen arbeidskrachten te leveren, voerde hij op 21 februari 1944 het Duitse bevel uit. De opdracht was vijftig arbeidskrachten ter be-

schikking te stellen die dan gedurende twee weken voor f 56,- grondwerk moesten verrichten. Nadat de eerste groep vertrokken was, werden de volgende vijftig arbeidskrachten opgeroepen en voorbereidingen voor de opvolgers daarvan opgeroepen. In onderling overleg met andere burgemeesters was afgesproken dat uit de oproepen duidelijk zou blijken dat de bezetter de mensen opriep en dat de burgemeesters noodgedwongen hand- en spandiensten verleenden. Sterkens zat er zwaar mee in zijn maag en probeerde aan de gedwongen medewerking te ontsnappen door met langdurig ziekteverlof te gaan, omdat ontslag nemen wellicht door de Duitsers als sabotage opgevat zou kunnen worden. Op 6 maart 1944 maakte tijdens een gesprek de Commissaris der provincie aan Sterkens duidelijk dat een langdurig ziekteverlof er niet in zat. Een weigering om de Duitse opdracht uit te voeren zou ongetwijfeld ontslag betekenen en zijn vervanging door een NSB-burgemeester. In Zeeland was iets dergelijks al gebeurd en hadden de 'goede' burgemeesters het veld moeten ruimen.²⁸ Het enige alternatief dat voor Sterkens overbleef was voorlopig op zijn post te blijven. De Duitse vorderingseisen bleven toenemen. Behalve voor tewerkstelling in Zeeland moest Sterkens ook boeren met karren leveren die op het vliegveld Gilze-Rijen grond moesten verplaatsen. Daarnaast moesten arbeiders aangewezen worden voor het graven van een tankgracht en het aanleggen van andere verdedigingswerken. Hoewel het er allemaal op papier indrukwekkend uitzag, viel het in de praktijk nogal mee. De opgedragen aantallen werden zelden gehaald, terwijl degenen die ingezet waren zich niet bepaald uit de naad werkten. Dat het met onwillige honden slecht hazen vangen is, werd door de bezetter in de praktijk ondervonden. Sterkens kwam in een steeds moeilijker positie te verkeren en het moment dat hij moest onderduiken kwam snel naderbij.

Het algemene gedrag van Sterkens tijdens de oorlog kan niet bepaald *deutschfreundlich* genoemd worden, want hij was bij geen enkele installatie van NSB-burgemeesters aanwezig en liet zich als lid van de Nederlandse Jagersvereniging royeren, omdat die vereniging een NSB-bestuur gekregen had. Bovendien werd er bij Sterkens thuis trouw naar Radio Oranje geluisterd.

Op 2 september 1944 werd Sterkens de grond te heet onder de voeten en dook hij op het landgoed Burgst onder. Tijdens zijn onderduikperiode bleef hij zijn ambtelijke werkzaamheden, voor zover dat mogelijk was, voortzetten: geboorten werden ingeschreven en overlijdensakten opgemaakt.²⁹ Bij de bevrijding op 28 oktober 1944 kwam Sterkens weer 'bovengronds' en ging door met zijn ambtelijke taken. Hij had niet alleen zijn gemeente, maar ook zijn gezin veilig door de moeilijke oorlogsjaren heengeloodst.

De echte moeilijkheden kwamen voor Sterkens na de bevrijding. Op 21 november 1944 maakte de plaatselijke commandant van de Binnenlandse Strijdkrachten in Beek NB een rapport over Sterkens op. Volgens de rapporteur was Sterkens anti-Duits geweest, maar had uit angst tijdens de bezetting een 'slappe houding' jegens de bezetters aangenomen. In het rapport kwamen aan de orde de Winterhulp, de aprilmeestaking van 1943, de vorderingen van radio's en dergelijke en de tewerkstelling van arbeiders en boeren voor het verrichten van grondwerk voor de Duitsers. De rapporteur had onder meer zijn informatie van twee gemeenteambtenaren van Sterkens, C.H.W. Aarts en G.A. Ingenhoven gekregen. Het rapport dat zeer globaal

en gematigd is, geeft aan dat Sterkens als burgemeester bij de bovengenoemde activiteiten betrokken was geweest, maar daarbij niet van ijver overgelopen had om de Duitsers ter wille te zijn. Maar, er werd zwaarder geschut in stelling gebracht.

De volgende aanval op Sterkens werd door de genoemde ambtenaren ingezet. Zij stelden op 17 januari 1945 een bezwarend en tendentius rapport op. Het rapport begon met:

In het bepaalde in het K.B. van 13 Januari 1944 “het Zuiveringsbesluit” en naar aanleiding van de toelichting op het bovenbedoelde besluit, welke toelichting begint als volgt: Het is niet alleen een eisch van rechtvaardigheid, maar ook noodig voor de handhaving van de openbare orde, dat alle personen in overheidsdienst die met de vijand hebben samengewerkt, onverminderd de tegen hen in te brengen strafvervolging, zoo spoedig mogelijk buiten functie worden gesteld, achten ondergetekenden het een nationalen plicht de hen voor zooveel zijnde bekende feiten van samenwerking ter kennis van de bevoegde autoriteiten te brengen. Het betreft hier de houding van den heer Jacobus Sterkens, wonende te Breda, Liesboschlaan 49, post Princenhage, sedert 1 Januari 1942 burgemeester-secretaris der gemeente Beek N.B., tevoren secretaris van de gemeente Princenhage.³⁰

De beide gewetensvolle ambtenaren betoogden vervolgens dat de bevolking van Beek op geen enkele manier de steun van de burgemeester had gehad, terwijl de burgemeester alles gedaan had om de Duitsers ter wille te zijn. Zo ook had de burgemeester tijdens de april-meistaking van 1943, toen hij op 2 mei 1943 van de gewestelijke politie-president te Eindhoven opdracht kreeg om de voorzitter en de secretaris van de “Jonge Boerenstand” te arresteren, daaraan onmiddellijk gevolg gegeven. De beide gearresteerden waren vervolgens naar het concentratiekamp Vught gebracht. Voor het geval de autoriteiten de ernst daarvan niet zouden inzien, werd in het rapport erop gewezen dat in Vught ‘16.000 Nederlanders gemarteld en vermoord waren’. Op de vorderingen ten behoeve van de Duitsers gingen de beide rapporteurs uitvoerig in. Toen G.A. Ingenhoven bij de burgemeester geprotesteerd had tegen de verregaande medewerking met de Duitsers en geweigerd had administratieve werkzaamheden die met de vorderingen verband hielden uit te voeren, had de burgemeester hem met ontslag gedreigd, althans zo verwoordde hij dat in zijn rapport. Over die kwestie werd in het rapport vermeld:

Het feit dat de burgemeester dreigde met ontslag en een rampzalige uitzending naar Duitschland om zijn samenwerking met de Duitsers te kunnen doordrijven, toont het karakter van een burgemeester, die geen begrip heeft van zijn nederlandschap. Zeker kan van zoo’n persoon niet verwacht worden een getrouwe medewerking aan het herstel van ons diep getroffen vaderland.³¹

Aarts en Ingenhoven maakten ook van de gelegenheid gebruik om zware kritiek op de gemeente-ontvanger H. Huijbrechts uit te oefenen, die volgens hen pro-Duits was geweest en veel van de samenwerking met de Duitsers geprofitteerd had.³²

Het rapport van C.H.W. Aarts en G.A. Ingenhoven werd op 17 januari 1945 bij de Militaire Commissaris in Noord-Brabant van het Militair Gezag, ir. J.B.G.M. ridder de van der Schueren, ingeleverd. Deze zond het rapport op 25 januari 1945 door aan de voorzitter van de Zuiveringscommissie Burgemeesters te Tilburg, mr. J. van de Mortel, terwijl een afschrift van het rapport aan de Commissaris der Koningin gestuurd werd.³³ De indieners van het rapport kregen schriftelijk te horen dat hun rapport naar de Commissaris der Koningin en de Zuiveringscommissie Burgemeesters was doorgezonden, terwijl Sterkens niets te horen kreeg. Dat er toch iets aan de hand was, werd voor deze laatste duidelijk toen hij op 13 februari 1945 de heren Van Rooij en Hogenbosch van de provinciale griffie op bezoek kreeg. Van het gesprek met de burgemeester maakten de beide ambtenaren een verslag op dat Sterkens overigens niet te lezen kreeg. Tijdens het gesprek was ingegaan op de verschillende vorderingen, de tewerkstelling van grondwerkers in Haamstede en in Gilze-Rijen, terwijl ook de arrestaties ten gevolge van de april-meistaking uitvoerig aan de orde gesteld werden. In het rapport werd overtuigend aangetoond dat Sterkens met die arrestaties niets te maken had gehad en dat hij geprobeerd had te verhinderen dat de beide arrestanten naar Vught gebracht werden. De weergave van het gesprek met Sterkens is zakelijk zonder suggestieve opmerkingen dat Sterkens uit angst teveel aan de Duitsers zou hebben toegegeven.

Niet alleen Sterkens, maar ook anderen werden gehoord. J. van der Veeke, een van de twee gearresteerden van 2 mei 1943, verklaarde dat de burgemeester zijn best had gedaan om hen zo vlug mogelijk op vrije voeten te krijgen en dat zij verder goed behandeld waren. De gemeenteambtenaar G. A. Ingenhoven liet een ander geluid horen. Hij had zware kritiek op Sterkens wegens diens slechte behandeling van de Zeeuwse evacués en beoordeelde de burgemeester als volgt: *Hij is niet pro-Duits, doch hij is bang en 100% egoïst.*³⁴ Met de voorzitter van de zuivelfabriek, Adr. Oomen, werden de mogelijke stakingen bij de melkleveranties doorgesproken. Oomen verklaarde dat er op de fabriek niet gestaakt was en dat de melkleveranties gewoon waren doorgedaan. Nadat hij in een gesprek met Sterkens in aanwezigheid van zijn ondervoorzitter Biemans en twee politieambtenaren een en ander had toegelicht, was er verder niets gebeurd. De plaatselijke huisarts Van de Kar verklaarde dat de burgemeester alleen de oorlogsmaanden wat angstig was geweest. Ook de geestelijkheid werd door de beide heren gehoord. Pastoor P. Preijers was van mening dat de burgemeester beter eerder had kunnen onderduiken en nog steeds het vertrouwen van de bevolking genoot. Wel had volgens de pastoor de houding van Sterkens ten opzichte van de Duitsers krachtiger geweest kunnen zijn. Kapelaan Thomas was harder in zijn oordeel. Volgens hem had de burgemeester in ernstige mate zijn plicht verzaakt. Ook leverde hij felle kritiek op de manier waarop de burgemeester met de Zeeuwse evacués omgesprongen was. Op een enkele uitzondering na beoordeelden de ondervraagden de burgemeester in positieve zin, hoewel het beter gekund had. Het rapport van Van Rooij en Hogenbosch kreeg zijn plaats in het dossier van Sterkens en kwam alle beoordelingscommissies in het zuiveringsproces onder ogen.

De commissie van Advies in zake Zuivering Burgemeesters kwam op 28 april 1945 tot de volgende eindconclusies:

4. Oorkonde als dank van het gemeentebestuur van Middelburg voor het onderdak verlenen aan de Zeeuwse evacués vanaf 1942.

1. De burgemeester was te bereidwillig in het voldoen aan hetgeen de bezetter van hem eiste. Van weigering of tegenwerking blijkt niets. Wel trachtte hij het zó in te richten, dat niet hij vorderde, doch dat de oproepingen van elders kwamen.
2. Hij leverde arbeiders voor het maken van tankvallen, grondwerkers voor Haamstede, gespannen voor werk onder Beek, idem voor het vliegveld Gilze-Rijen, en dit ook nog na Augustus 1944.
3. Sterkens werkte mede aan de W.H.N. en trok zich niets aan van na de bevrijding in Beek ondergebrachte evacués.

4. Bij de staking in Mei 1943 werden voorzitter en secretaris van de “Jonge Boerenstand” gearresteerd. De burgemeester beweert, dat de politie uit Etten die arrestatie verrichtte. Hij deed echter niets om dit te voorkomen en schreef 13 Mei 1943 aan de Politie president, dat het bevel tot arrestatie hem had bereikt en dat daaraan terstond gevolg was gegeven.³⁵

De commissie was van oordeel dat Sterkens bevolen moest worden de uitoefening van zijn functie te staken.

De Commissaris der Koningin was nu weer aan zet. Hij nodigde Sterkens voor een onderhoud op 9 mei 1945 uit. Tijdens het gesprek met de Commissaris werd Sterkens te verstaan gegeven dat hij beter vrijwillig ontslag kon nemen, omdat hij anders een bevel tot staking zou krijgen.³⁶ Toen Sterkens naar de motivering van het mogelijke bevel tot staking vroeg, kreeg hij te horen:

Te lijdelijke houding bij de vorderingen van den vijand gedurende de tijd van den bezetting'. De gelegenheid tot ontslagname was een gunst omdat zijn kinderen zich tijdens de oorlog zo goed hadden gedragen.³⁷

Sterkens vroeg enige bedenktijd en reageerde op 12 mei in een brief aan de Commissaris. Hierin verklaarde Sterkens dat hij na overleg met Frederiks, Van Rijckevorsel en enkele betrouwbare Nederlanders gedeeltelijk aan de Duitse vorderingen had voldaan. Daarnaast bracht hij naar voren dat hij altijd het vaderland naar eer en geweten gediend had en dat vrijwillig ontslag aanvragen zou betekenen dat hij tijdens de oorlog verkeerd gehandeld zou hebben. Sterkens eindigde zijn brief met de mededeling dat hij geen ontslag zou aanvragen. Het maakte weinig indruk, want Sterkens kreeg op grond van art. 2 van het Zuiveringsbesluit en het advies van de Zuiveringscommissie voor burgemeesters zonder opgaaft van redenen van de Commissaris der Koningin opdracht om op 12 juni 1945 zijn functie als burgemeester/gemeentesecretaris te staken.³⁸

Op 12 juni 1945 werd Pierre Baetens tot waarnemend burgemeester van Beek benoemd.³⁹ Zijn benoeming was enigszins vertraagd, zo schreef de Commissaris der Koningin aan de minister van Binnenlandse Zaken, omdat Baetens niet eerder beschikbaar was. Het stakingsbevel aan Sterkens was blijkbaar niet zo urgent geweest. Nadat op 9 juli 1945 de noodraad van Beek was geïnstalleerd, begon ook in Beek het normale burgerbestuur weer op gang te komen.⁴⁰ Voor Sterkens was dat bijzonder pijnlijk, want hij stond, onkundig van wat er achter zijn rug gebeurde, langs de zijlijn.

Gerechvaardigde bezwaren of laster?

Het stakingsbevel aan Sterkens had bij veel Beekse burgers tot grote verontwaardiging geleid. Op 13 juni 1945 zonden de besturen van de Beekse verenigingen een dringend verzoek naar de Commissaris der Koningin om Sterkens onmiddellijk weer in zijn ambt te herstellen. Enkele dagen later volgde op 16 juni een verzoek aan de Commissaris dat door ruim 1050 volwassenen van de 1800 volwassenen die Beek telde, ondertekend was en waarin te kennen werd gegeven dat:

zij met grote ontsteltenis hebben vernomen, dat bij Uwe beschikking van 6 juni jl. aan den Heer J. Sterkens, waarnemend Burgemeester der Gemeente Beek N.B., namens de Minister van Binnenlandsche Zaken is bevolen zijn functie te staken;

dat dit een gevolg kan zijn van een tegen hem ingediende aanklacht betreffende zijn houding als Burgemeester tijdens de bezetting;

dat naar bescheiden meening van ondergeteekenden voor dit besluit niet voldoende gronden bestaan, daar volgens hen de houding van Burgemeester Sterkens er steeds op gericht is geweest het vaderland te dienen en de aan hem toevertrouwde Gemeentenaren voor erger leed te sparen en niet de bedoeling is geweest de vijand te begunstigen, wat door tal van feiten zoowel voor als tijdens zijn onderduiking is komen vast te staan;

dat al zouden in de aanklacht feiten zijn vermeld, die laakbaar schijnen te zijn, de onderteekenaren er algemeen overtuigd zijn, dat die orders van den bezetter zóó zijn doorgegeven, dat zij voor den vijand het minste resultaat opleverden;

dat zij er derhalve van overtuigd zijn, dat Burgemeester Sterkens de belangen van zijn gemeentenaren gedurende de bezettingstijd bezwaarlijk beter had kunnen behartigen en zodoende het volle vertrouwen, wat Burgemeester Sterkens van ondergeteekenden steeds heeft genoten, niet in het minst is geschokt, en van hem voor de toekomst de volle medewerking kan worden verwacht tot heil van Koningin en Vaderland;

Redenen waarom ondergeteekenden U.H.E.G. beleefd doch met den mees- ten aandrang verzoeken het besluit tot staking te willen intrekken en den Heer J. Sterkens als Burgemeester van Beek N.B. te handhaven.⁴¹

Op 16 juni 1945 reageerde de eerder genoemde H.A. Sprangers naar aanleiding van het stakingsbevel aan Sterkens in een brief aan de eveneens eerder genoemde Van Rooij. Sprangers bracht naar voren dat Sterkens als burgemeester tijdens de oorlog volledig gefaald had en dat Sterkens de gemeenteambtenaar G.A. Ingenhoven met ontslag bedreigd had, toen deze laatste niet meewerkte aan het laten uitvoeren van werkzaamheden voor de Duitse Wehrmacht door burgers van Beek. Sprangers had die ontslagbedreiging van Ingenhoven zelf vernomen. Sprangers sloot zijn brief af met:

Of het waar is weet ik niet maar ik verneem dat er te Beek een adres circuleert om Burgemeester Sterkens te behouden, maar ik zie evengoed kans om hier een verzoek te laten teekenen door velen om hem niet te houden en hem ontslag te verleenen.⁴²

Sterkens, die zich door de overgrote meerderheid van de Beekse bevolking gesteund voelde, verzocht op 26 juni 1945 aan de Commissaris der Koningin of hij de stukken met de tegen hem ingebrachte beschuldigingen mocht inzien. Op 4 juli 1945 kreeg hij al te horen dat dat niet gebruikelijk was, maar dat de minister van Binnenlandse Zaken dat wellicht in de toekomst mogelijk zou maken. Zoals eerder al werd aangegeven, had de minister van Binnenlandse Zaken onder druk van het

voormalige verzet bepaald dat beschuldigten niet mochten weten wie hen aangeklaagd had.

Op 25 augustus 1945 kwam de gemeenteraad van Beek in actie en verzocht per brief aan de Commissaris der Koningin om de staking van Sterkens zo snel mogelijk op te heffen. De raad stelde zich in zijn brief geheel achter het eerder ingediende verzoek van de burgerij van Beek aan de Commissaris der Koningin om Sterkens in zijn ambt te herstellen. Er was volgens de raad haast geboden, omdat de gemeente nu zowel voor het wachtgeld van Sterkens, als voor het salaris van diens tijdelijke vervanger moest opdraaien.⁴³

Inmiddels had de Documentatiecommissie de zuivering van Sterkens op zich genomen. Op 28 augustus 1945 werd Sterkens door een lid van die commissie, mr. H. Kolkman, in tegenwoordigheid van de secretaris van de commissie, drs. A.C.M. van Keep, gehoord. Aan de orde kwamen de vorderingen ten behoeve van de Duitse Wehrmacht, die vanaf het begin van 1944 plaatsvonden, de arrestatie van de voorzitter en de secretaris van de “Jonge Boerenstand” tijdens de april-meistakingen van 1943 en de betrokkenheid van Sterkens bij de Winterhulp. Van het gesprek werd een verslag gemaakt, waarin het verweer van Sterkens zakelijk werd weergegeven. Ten aanzien van de vorderingen bracht Sterkens naar voren dat hij steeds overleg gepleegd had met de Commissaris der Koningin en de secretaris-generaal van Binnenlandse Zaken, omdat hij die als de vertegenwoordigers van de wettige Nederlandse regering beschouwde.

Daarnaast verwees Sterkens naar zijn eerder ingediende verweerschrift. Met de arrestatie van de twee bestuursleden van de “Jonge Boerenstand” had Sterkens niets van doen gehad. De opdracht tot arrestatie was op zondag 2 mei 1943 bij de postcommandant van de rijkspolitie in Beek, I.C. Rasenberg, binnengekomen, die zelf het bericht weer van de groepscommandant van de rijkspolitie in Etten ontvangen had. Rasenberg had de beide ‘te arresteren’ bestuursleden opgedragen zich bij hem te melden en rapporteerde over de gang van zaken in de morgen van 3 mei aan Sterkens. De beide bestuursleden hebben zich op het opgedragen tijdstip bij Rasenberg gemeld, waarna de marechaussee Aarts hen naar Etten bracht. Het was Sterkens duidelijk geworden dat in de omliggende gemeenten ook dergelijke arrestaties hadden plaatsgevonden. Nog in dezelfde week waren de beide bestuursleden weer thuis. Sterkens verklaarde aan Kolkman dat hij in zijn bericht aan de gewestelijke Politie-President in Eindhoven gerapporteerd had, dat hij het arrestatiebevel al op zondag 2 mei ontvangen had. Hij had dat gedaan om Rasenberg voor moeilijkheden te behoeden, omdat deze de burgemeester te laat geïnformeerd had. Pogingen van Sterkens om het doorsturen van de beide bestuursleden naar het concentratiekamp Vught te voorkomen, waren mislukt.

Over de Winterhulp verklaarde Sterkens dat hij aanvankelijk, zo als zovele Nederlanders, gedacht had dat het om een goede organisatie ging. Daarop was hij teruggekomen, toen de Winterhulp Nederland zich steeds meer ontpopte als een nazi-organisatie. Bij zijn benoeming tot burgemeester werd Sterkens ambtshalve plaatselijk directeur van de Winterhulp Nederland; activiteiten had hij ervoor nooit ontplooid. Het rapport van Kolkman werd ook door drs. A.C.M. van Keep en Sterkens ondertekend. Het onderhoud met Kolkman was in een vriendelijke atmosfeer verlo-

pen en het rapport was niet negatief ten opzichte van Sterkens, althans zo werd het rapport door Sterkens beoordeeld.

Het was de minister van Binnenlandse Zaken, dr. L.J.M. Beel, niet ontgaan dat de mogelijkheid bestond dat bij de zuivering van het overheidspersoneel teveel door de vingers gezien zou worden.⁴⁴ In een lange radiotoespraak op 21 september 1945 zette de minister zijn standpunten nog eens stevig uiteen: er moest hard worden ingegrepen, terwijl voor lankmoedigheid geen plaats was. Het aanwijzen van arbeiders om voor de Duitsers grondwerk te verrichten werd door de minister fel veroordeeld, terwijl hij voor steun aan de Winterhulp ook geen goede woorden over had. Over de toepassing van de maatregel van staking zei de minister, dat

aan een ambtenaar kan worden aangezegd de uitoefening zijner functie voorloopig te staken. Met nadruk moge ik er op wijzen, dat deze opdracht tot voorloopige staking der werkzaamheden enkel een maatregel van orde vormt en daarmee nog in geen deele de gegrondheid der klacht, welke tegen den ambtenaar is ingebracht, is komen vast te staan. Het is noodig hierop de aandacht te vestigen, omdat mede ten gevolge van den langen duur van deze staking de maatregel vaak het karakter van een strafmaatregel dreigt aan te nemen en daarenboven, omdat moet worden geconstateerd, dat dikwijls helaas klachten worden geproduceerd, die na onderzoek blijken niet of te weinig te zijn gefundeerd.⁴⁵

De minister riep zijn toehoorders op om haast met de zuivering te maken, zodat deze nog in 1946 afgerond kon worden.

Op grond van het rapport van Kolkman en de andere documentatie die verzameld was, kwam de Documentatiecommissie op 27 september 1945 tot een eindoordeel. De commissie was van mening dat Sterkens te bereidwillig was geweest in het voldoen aan de eisen van de bezetter en dat hij arbeiders opgeroepen had, danwel op had laten roepen, om voor de Duitsers verschillende grondwerken uit te voeren. Volgens de commissie was niet vast komen te staan dat Sterkens persoonlijk opdracht had gegeven tot de arrestatie van de bestuurders van de “Jonge Boerenstand”, terwijl de medewerking van Sterkens aan de Winterhulp alleen passief was geweest. Bovendien werd opgemerkt dat Sterkens de volle sympathie van bijna alle burgers van zijn gemeente had, maar dat hij vermoedelijk door zijn vreesachtigheid – de gezinssituatie van Sterkens werd genoemd – onvoldoende verzet tegen de eisen van de bezetter geboden had. Het advies was dan ook Sterkens eervol te ontslaan, of hem de gelegenheid te bieden zelf ontslag te nemen.

Op grond van hetzelfde dossier kwam het Centraal Orgaan tot een harder oordeel: Sterkens was erg bang geweest, had altijd aan de eisen van de bezetter toegegeven en was een weinig krachtige figuur die wel falen moest. Het Centraal Orgaan nam hem zeer kwalijk dat hij na augustus 1944 nog vorderingen voor de Duitsers had gedaan. Over het verweerschrift dat Sterkens op 27 augustus 1945 naar de minister van Binnenlandse Zaken had gezonden, werd opgemerkt:

Zijn verdedigingsschrift is lang en breed, maar vermag niet door diepte indruk te maken.⁴⁶

Aan de minister van Binnenlandse Zaken werd op 18 oktober 1945 geadviseerd om Sterkens op grond van het zuiveringsbesluit 1945 als burgemeester te ontslaan. De minister vroeg daarna om advies aan de Commissaris der Koningin van Noord-Brabant. Deze adviseerde op 5 november 1945 Sterkens volgens het K.B. van 10 oktober 1945, Staatsblad F 221 eervol ontslag te geven. De Commissaris herinnerde de minister eraan dat het ontslag als burgemeester volgens de Gemeentewet, artikel 102, laatste lid ook het ontslag als gemeentesecretaris tot gevolg had.

Daarna kwam de Commissie van Advies Zuiveringsbesluit 1945 aan de beurt om haar licht over Sterkens te laten schijnen. De Commissie van Advies kwam tot de conclusie dat Sterkens steeds aan de eisen van de vijand had toegegeven en dat hij na augustus 1944 nog vorderingen voor de vijand had gedaan. Deze laatste beschuldiging is opmerkelijk, omdat Sterkens toen ondergedoken was. Zeer waarschijnlijk heeft de commissie deze beschuldiging in den blinde overgenomen uit het verslag van de Documentatiecommissie. De Commissie van Advies Zuiveringsbesluit 1945 adviseerde ten slotte op 19 november 1945 aan Sterkens op grond van artikel 1a, Staatsblad F221, ongevraagd eervol ontslag te geven. De beoordeling van deze commissie luidde:

Gezien de overlegde stukken, op grond waarvan de Commissie als vaststaande aanneemt, dat Sterkens, voornoemd:

1. in 1942 werd benoemd in de nieuw gevormde gemeente Beek;
2. ook na Augustus 1944 nog vordering heeft gedaan;
3. steeds bereid was te voldoen aan de eischen van den bezetter.

Overwegende, dat Sterkens zich in het algemeen veel te weinig heeft verzet tegen de eischen van den bezetter, ten gevolge van zijn angst;

Overwegende dat hij een goed Nederlander en politiek betrouwbaar was;

Van oordeel, dat het Zuiveringsbesluit op hem niet behoort te worden toegepast, maar dat de houding van den betrokkene in verband met de bezetting zoodanig is geweest, dat hij in zijn betrekking niet kan worden gehandhaafd; Adviseert den Minister van Binnenlandschen Zaken aan Sterkens voornoemd ongevraagd eervol ontslag als bedoeld in art. 1a. van het Besluit van 10 October 1945, Staatsblad F 221, te verleen.⁴⁷

De minister van Binnenlandse Zaken bracht op 16 november 1944 aan de Commissarissen der Koningin nogmaals zijn standpunt over de criteria waaraan het overheids personeel tijdens het zuiveringsproces getoetst zou worden. Een van de laakbare handelingen die de minister zeer hoog zat, was:

Na 15 Augustus 1944 in opdracht van Duitse- of N.S.B.-instanties hebben medegewerkt aan het vorderen van arbeidskrachten voor het aanleggen van verdedigingswerken alsmede het geven van opdrachten aan ondergeschikte ambtenaren om daartoe strekkende arbeid te verrichten. Het doen graven van zgn. "Deckungslöcher" niet inbegrepen.⁴⁸

De datum van 15 augustus 1944 verwijst naar een radiouitzending van de Nederlandse regering, waarin de vordering van arbeidskrachten voor de Duitsers door de overheid in bezet gebied categorisch verboden werd. Het was gemakkelijker gezegd dan gedaan, maar dat was wel meer het geval geweest met opdrachten van de regering vanuit het betrekkelijk veilige Engeland. Opmerkelijk is dat het opdracht geven voor het graven van *Deckungslöcher* wel mocht. Deze *Deckungslöcher* waren mangaten in de wegbermen waarin voorbijtrekkende troepen een veilig onderkomen konden vinden, wanneer zij door geallieerde vliegtuigen werden aangevallen. Dat burgerij daar eventueel ook een veilig onderkomen kon vinden, veranderde niets aan het feit dat het primair om een militair belang ging.

Het ontslag van Sterkens kwam nu snel naderbij. Op 9 januari 1946 werd hij door de minister van Binnenlandse Zaken eervol ontslagen.

Uit de ontslagbeschikking van 9 januari 1946

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

Gezien het advies van de Commissie van Advies, bedoeld in artikel 5, lid 4, van het zuiveringsbesluit 19445, dd. 30 November 1945;

Overwegende, dat uit een ter zake ingesteld onderzoek, mede naar het oordeel van vorengenoemde Commissie, is gebleken, dat hoewel de na te noemen burgemeester een goed Nederlander en politiek betrouwbaar was, hij zich te weinig heeft verzet tegen de eischen van den bezetter; Dat hij op grond van zijn houding in verband met de bezetting niet in zijn betrekking kan worden gehandhaafd;

Gelet op artikel 2, lid 1 van het Koninklijk Besluit van 10 Oktober 1945, S. no. F 221;

HEEFT GOEDGEVONDEN:

1. Met ingang van heden, overeenkomstig het advies van vorengenoemde Commissie, aan J. Sterkens eervol ontslag als bedoeld in artikel 1, sub a, van het Koninklijk Besluit van 10 Oktober 1945, S. no. F 221, te verleen en als burgemeester der gemeente Beek (N.B.);
2. Hem een wachtgeld toe te kennen op den voet van het Koninklijk Besluit van 3 Augustus 1922, S. no. 479, sedert gewijzigd.

's-Gravenhage, 9 Januari 1946.

In de ontslagbeschikking vermeldde de minister dat het ontslag conform het advies van de Commissie van Advies was. Dat betekende dat Sterkens geen beroep tegen het besluit van de minister kon aantekenen, maar zoals eerder vermeld werd, had de commissie ongevraagd eervol ontslag geadviseerd en had Sterkens wel degelijk een beroepsmogelijkheid. Omdat hij geen enkele inzage in de relevante stukken had gekregen, was Sterkens van die beroepsmogelijkheid kennelijk niet op de hoogte.

Desondanks diende Sterkens op 4 februari 1946 een rekest aan de Koningin in, waarin hij om vernietiging van de ontslagbeschikking vroeg.⁴⁹ In het rekest stelde Sterkens dat hij geen recht op beroep had, maar dat een herziening van de ontslagbeschikking omdat die op onjuiste gronden genomen was, terecht was. Sterkens verwees naar zijn verweerschrift dat hij op 27 augustus 1945 naar de minister van Binnenlandse Zaken had gestuurd. Daarnaast wees hij erop dat in overeenkomstige gevallen veel minder zware maatregelen waren getroffen en dat een goede verdediging van zijn zaak onmogelijk was geweest, omdat hij geen inzage in de relevante stukken had gekregen. Bovendien was hij niet op de hoogte geweest van het KB van 10 Oktober 1945, Staatsblad F 221. Ook ging Sterkens uitvoerig in op zijn benoeming tot burgemeester, zijn gezinssituatie, de vorderingen en zijn verzet daartegen en de positieve reacties van de Beekse bevolking. Kortom: zijn hele handel en wandel gedurende de oorlog passeerde de revue. Het hielp allemaal niet veel, want op 1 mei 1946 kreeg Sterkens van de minister van Binnenlandse Zaken het bericht dat zijn rekest niet in behandeling zou worden genomen.

Terwijl Sterkens zijn ontslag als burgemeester aanvocht, leverde hij ook nog op een ander front strijd. In de beschikking waarin hij als burgemeester, en daarbij ook als gemeentesecretaris, ontslagen was, werd met geen woord gerept over zijn functie als ambtenaar van de burgerlijke stand. De minister had wel aan de Commissaris geschreven dat het niet wenselijk was dat Sterkens die laatste functie bleef vervullen. De Commissaris informeerde op zijn beurt weer het college van B & W van Beek, dat uiteindelijk actie moest ondernemen en Sterkens. Sterkens werd op 1 februari 1946 door het college uitgenodigd vrijwillig ontslag als ambtenaar van de burgerlijke stand aan te vragen. Betrokkene voelde daar weinig voor, want dat zou vanuit zijn optiek betekenen dat zijn ontslag als burgemeester terecht was geweest en dat hij dus tijdens de oorlog verkeerd had gehandeld. Toen Sterkens niet reageerde, besloot het college aan de gemeenteraad voor te stellen Sterkens als ambtenaar van de burgerlijke stand te ontslaan. Het was inmiddels 17 augustus 1946. Toen het Sterkens duidelijk werd dat B & W een voorstel tot zijn ontslag bij de gemeenteraad zouden indienen, reageerde hij met een uitvoerig schrijven aan de gemeenteraad, waarin hij uitvoerig op zijn zuivering inging. Hem ontslag als ambtenaar van de burgerlijke stand geven, betekende volgens Sterkens, dat de gemeenteraad het eens was met de onrechtvaardige behandeling waarvan hij het slachtoffer was. Het was aan de minister, aldus Sterkens, om hem als ambtenaar van de burgerlijke stand te ontslaan.⁵⁰ Na het nodige geharrewar, waarbij ook over en weer met de Commissaris der Koningin gecorrespondeerd werd, vatte de minister van Binnenlandse Zaken de koe bij de hoorns en kwam op 9 januari 1947 met een nieuwe ontslagbeschikking voor de dag, waarin bepaald werd dat de ontslagbeschikking van 9 januari 1946 gewijzigd moest worden in 'als burgemeester en als ambtenaar der gemeente Beek (N.Br.)'.⁵¹

De minister was daarmee niet van Sterkens af, want op 11 april 1947 diende deze een nieuw rekest aan de Koningin in met het verzoek om zowel zijn ontslag als burgemeester/gemeentesecretaris, als zijn ontslag als ambtenaar van de burgerlijke ongedaan te maken. Bij de opstelling van dit rekest had Sterkens zich van de juridische bijstand van mr. J. Maeijer, advocaat en procureur te Breda, verzekerd. Nu

Uit de ontslagbeschikking van 17 maart 1947

De Minister van Binnenlandsche Zaken

Overwegende , dat J. Sterkens, aanwien bij zijn besluit van 9 Januari 1946 no 4921, Afdeling B.B. Kab. Bur. Bestuurszaken, als burgemeester der gemeente Beek (N.Br.) eervol ontslag is verleend, met toepassing van art.1, sub a van het Koninklijk Besluit van 10 Oktober 1945, Stbl.No.F.221, tevens de betrekking van ambtenaar van burgerlijken stand vervulde;

BEPAALT:

Dat in zijn besluit van 9 Januari 1947, No. 4921, Afdeling B.B.Kab. (bureau Bestuurszaken) in plaats van de woorden: “als burgemeester der gemeente Beek (N.Br.)” wordt gelezen als “burgemeester en ambtenaar van den burgerlijken stand der gemeente Beek (N.Br.).

's-Gravenhage, 17 Maart 1947.

volgde een juridisch steekspel, want het ontslag als ambtenaar van de burgerlijke stand werd door Sterkens aangegrepen om ook het ontslag als burgemeester/gemeentesecretaris van 9 januari 1946 te doen intrekken. De gedachtegang was dat de minister door de ontslagbeschikking van 9 januari 1946 te wijzigen in de nieuwe beschikking van 17 maart 1947 de minister afgeweken was van het advies van de Commissie van Advies en dat zo beroep bij de Raad van State mogelijk was geworden. Aangezien het beroep binnen de beroepstermijn was ingediend, kon de minister van Binnenlandse zaken mr. P. Witteman, niets anders doen dan de Raad van State, Afdeling voor de Geschillen van Bestuur inschakelen.

In zijn bezwaarschrift bracht Sterkens naar voren dat hij tijdens de zuiverings- en ontslagprocedure ondanks zijn verzoeken geen inzage in de relevante stukken had gekregen, waardoor hem de mogelijkheid van een fatsoenlijke verdediging onthouden was. Daarnaast wees hij erop dat de voorschriften tijdens zijn zuivering veranderd waren, een verandering waarvan hij toen geen kennis had. Sterkens eindigde zijn rekest met:

Redenen op grond waarvan ondergeteekende Uwe Majesteit nederig durft te verzoeken de beide in den hoofde dezes vermelde beschikkingen van den Minister van Binnenlandsche Zaken te willen vernietigen, zooals naar recht zal worden bevonden te behooren, met name ondergeteekende te herstellen in zijn ambt.

Met diepen eerbied,
Van Uwe Majesteit de getrouwe onderdaan,

w.g. J. Sterkens⁵²

Sterkens werd nu naar Den Haag uitgenodigd en kreeg op 21 en 23 juni 1947 voor het eerst inzage in zijn dossier. Daarna kreeg hij op 18 juli 1947 de gelegenheid zijn verzoek bij de Raad van State, Afdeling voor de Geschillen van Bestuur, toe te lichten.⁵³ In de uitvoerige toelichting die Sterkens naar de Raad van State stuurde, bracht hij naar voren dat het onderzoek tot nu toe onvolledig was geweest en dat veel beschuldigingen van 'horen zeggen' waren.⁵⁴ De ambtenaar Ingenhoven had volgens Sterkens veel van zijn beschuldigingen later ingetrokken of verdraaid. Alle andere beschuldigingen werden in de brief weerlegd, waarbij niet geschroomd werd sommige getuigen van het afleggen van valse verklaringen te beschuldigen. Verder adviseerde Sterkens bij de oud-burgemeester van Princenhage, G.M. Sutorius, de Bredase wethouder A. van Haperen en de gemeentebode van Beek, G. Karremans, over hem inlichtingen in te winnen. Eindelijk begon de toekomst er voor Sterkens zonniger uit te zien, want op 18 juli 1947 zond de Raad van State, Afdeling voor de Geschillen van Bestuur, zijn oordeel naar de minister, waarin geadviseerd werd het ontslag van Sterkens als burgemeester/gemeentesecretaris van Beek NB en het ontslag als ambtenaar van de burgerlijke stand te vernietigen.⁵⁵

De minister was het maar ten dele met de Raad van State eens, want Sterkens had zijn beroep tegen het ontslag van 9 januari 1946 buiten de voorgeschreven beroepstermijn ingediend. Na ampele overwegingen werd bij KB van 6 april 1948 bepaald:

- a. tot niet-ontvankelijkheidsverklaring van J. Sterkens voor wat betreft zijn beroep tegen het hem als burgemeester der gemeente Beek (N.B.) verleende ontslag;
- b. tot vernietiging van het aan J. Sterkens verleende ontslag als ambtenaar van de burgerlijke stand der gemeente Beek (N.B.).⁵⁶

In zijn uitvoerige motivering van 17 maart 1947 waarom hij van het advies van de Raad van State, Afdeling voor de Geschillen van Bestuur afweek, schreef de minister van Binnenlandse Zaken ook aan de Koningin dat hij voornemens was na afkondiging van het Koninklijk Besluit opnieuw het verweerschrift van Sterkens ter beoordeling aan de Commissie van Advies voor te leggen. Deze ingewikkelde constructie maakt duidelijk dat inmiddels bij de minister, en niet bij hem alleen, ernstige twijfels waren gerezen over de juistheid waarmee de zuiveringsmaatregelen doorgevoerd waren. Nadat de minister het ontslag van Sterkens opnieuw aan de Commissie van Advies had voorgelegd, kreeg Sterkens, bijgestaan door zijn raadsman, de gelegenheid opnieuw zijn ontslag aan te vechten. De minister vroeg daarom opnieuw advies aan de Commissie van Advies. Sterkens kreeg de gelegenheid bij de commissie zijn beleid tijdens de oorlog toe te lichten. De minister informeerde de Commissaris der Koningin over de gang van zaken.⁵⁷ Het door de Commissie uitgebrachte advies zond de minister voor commentaar naar de Commissaris der Koningin van Noord-Brabant. Deze reageerde op 29 juni 1949 en berichtte de minister dat hij de beantwoording van het verzoek uitgesteld had om de afloop van de behandeling van de zuiveringszaak van de burgemeester van Nieuw-Ginneken, mr. H.C.A. Muijser, af te wachten, omdat die zaak veel overeenkomst vertoonde met die van Sterkens.⁵⁸

De Commissaris schreef aan de minister:

Met de Commissie van Advies ben ik van mening dat de Heer Sterkens in uitzonderlijk moeilijke omstandigheden zijn functie heeft moeten vervullen. Bij het bepalen van zijn beleid en het stellen van zijn daden heeft hij voorlichting gezocht bij de autoriteiten. Gezien de figuur en persoon van de Heer Sterkens kan men indenken, welke grote waarde deze aan een dergelijke voorlichting hechte, en hoe hij volkomen te goeder trouw de gegeven adviezen opvolgde; achteraf niet-gesancioneerde adviezen mogen m.i. dan ook niet geheel op hem worden afgewenteld, omdat dit met de rechtvaardigheid in strijd is.⁵⁹

De Commissaris bracht verder naar voren dat Sterkens tot nu toe geen gelegenheid heeft gehad zich op een behoorlijke manier tegen de ingebrachte beschuldigingen te verdedigen. Over de persoon Sterkens merkte de Commissaris op:

Voor mij is komen vast te staan dat Sterkens een plichtmatig dienaar was, die de hoedanigheden miste, welke in een goed bestuurder worden vereist althans onder abnormale omstandigheden en verhoudingen. Sterkens zocht het burgemeestersambt niet en heeft zich slechts op verzoek van zijn Commissaris hiervoor beschikbaar gesteld.⁶⁰

De Commissaris vond dat het eervol ontslag van Sterkens op grond van het KB van 10 October 1945, Staatsblad F 221, te zwaar geweest was en dat een vernietiging van de ontslagbeschikking uit rechtvaardigheidsoverwegingen gewenst was. Volgens de Commissaris waren er twee mogelijkheden:

- a. Sterkens vragen eervol ontslag aan te vragen,
- b. Het ontslag in te trekken en te besluiten dat er geen aanleiding heeft bestaan tot het nemen van maatregelen.

Aangezien hij verwachtte dat Sterkens nooit zelf eervol ontslag zou aanvragen, adviseerde de Commissaris het ontslag in te trekken. Een herbenoeming van Sterkens op 1 januari 1948 zou dan achterwege blijven, waarna het Sterkens overigens vrij zou staan opnieuw naar een burgemeesterspost te solliciteren. De Commissaris adviseerde de minister:

Indien U met mij van oordeel zoudt zijn, dat overeenkomstig het advies van de Commissie ware te handelen, ware aan de Heer Sterkens, nadat de intrekkingbeschikking zou zijn genomen, mede te delen, dat hij kan solliciteren in voorkomende gevallen en dat alsdan zal worden beoordeeld, dat hij inderdaad voor een burgemeestersfunctie in aanmerking kan worden gebracht.⁶¹

Nadat het KB van 6 april 1948 afgekondigd was en het ontslag door de minister van Binnenlandse Zaken van Sterkens als ambtenaar van de burgerlijke stand vernietigd was, kwam het college van B & W van Beek weer uit de startblokken. Het col-

lege moest namens de Commissaris van de Koningin een afschrift van het KB van 6 april 1948 aan Sterkens sturen. Van die gelegenheid werd gebruik gemaakt door de begeleidende aanbiedingsbrief af te sluiten met:

Tevens moge U hierbij aantreffen een afschrift van het besluit van de Raad dezer gemeente van 28 Januari 1947, goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant bij hun besluit van 25 Maart 1947, G. nr. 665, betreffende het aan U verleende eervol ontslag als ambtenaar van de burgerlijke stand.

Dit raadsbesluit wordt eerst thans te Uwer kennis gebracht in verband met de door de Minister van Binnenlandse Zaken genomen ontslagbesluit, welk besluit thans bij bovengenoemd K.B. is vernietigd.⁶²

Sterkens nam dat bericht niet voor kennisgeving aan, maar ging tegen het ontslag in beroep bij het Ambtenarengerecht te 's-Hertogenbosch. Tegelijkertijd probeerde Sterkens bij de minister van Binnenlandse Zaken volledig eerherstel te krijgen, wat voor Sterkens een herbenoeming als burgemeester, of een gelijkwaardige positie betekende. Door de bovenstaande activiteiten en het plotseling overlijden van mr. J. Maeijer werd de behandeling van het beroep van Sterkens door het ambtenarengerecht steeds uitgesteld. Uiteindelijk vond de zitting op 7 april 1951 plaats waar-

5. Liesboschlaan 49, Breda. Het huis is versierd ter gelegenheid van de thuiskomst van F.J.G. Sterkens (zoon van J. Sterkens) op 23 februari 1950 na diens verblijf van drie jaar als militair in het voormalige Nederlands-Indië.

bij Sterkens wel aanwezig was en de gemeenteraad van Beek door afwezigheid schitterde. De uitspraak volgde op 28 april 1951; het ontslag van Sterkens door de gemeenteraad werd nietig verklaard. De motivering van het vonnis was dat de gemeenteraad Sterkens niet had mogen ontslaan, terwijl zijn zuivering ingevolge het Zuiveringsbesluit 1945 nog niet voltooid was. Bovendien was het niet mogelijk een ambtenaar met terugwerkende kracht te ontslaan en had de gemeenteraad geen opzegtermijn in acht genomen. Het ambtenarengerecht verklaarde het ontslag van Sterkens door de gemeenteraad nietig. Daarna volgde de normale ontslagprocedure en werd Sterkens volgens de geldende voorschriften eervol ontslagen als ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeente Beek NB.

Ondertussen bleef Sterkens onverdroten doorgaan met het schrijven, onder anderen naar dr. L.J.M. Beel, die weer minister van Binnenlandse Zaken was, naar ir. C. Staf, de minister van Oorlog en prof. mr. C.P.M. Romme om eerherstel te krijgen. De slotacte van het drama vond plaats op 18 juli 1952, toen bij Koninklijk Besluit bepaald werd dat J. Sterkens zijn termijn als burgemeester van Beek NB op 1 januari 1948 niet verlengd zou worden.

Uit het Koninklijk Besluit , nr. 9 van 18 juli 1952:

Op voordracht van Onze Minister van Binnenlandse Zaken van 11 Juli 1952, No. 8755, afdeling Binnenlands Bestuur (bureau Kabinetszaken);

Overwegende , dat J. Sterkens , wiens ambtstermijn als burgemeester der gemeente Beek (NB), (thans Prinsenbeek), met ingang van 1 Januari 1948 is afgelopen, niet als zodanig zal worden herbenoemd;
Gelet op artikel 9 van het Koninklijk besluit van 18 November 1932, Staatsblad No. 540, sedert gewijzigd;

HEBBEN GOEDGEVONDEN EN VERSTAAN

Aan: J. Sterkens,

Gerekend met ingang van 1 Januari 1948 een wachtgeld toe te kennen op de voet als is bepaald voor de Rijksambtenaren, bedoeld in artikel 2, onder a van het Koninklijk Besluit van 3 Augustus 1922, Staatsblad No. 479, zoals dat sedert is of zal worden gewijzigd, met dien verstande, dat het wachtgeld voor zolang hij zich het behoud van uitzicht op gezinspensioen zal hebben verzekerd, wordt verhoogd met een bedrag, gelijk aan het verschil tussen de individuele bijdrage tot verzekering van dat uitzicht en de omslagpremie voor deze verzekering.

Onze Minister van Binnenlandse Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit.

Soestdijk, 18 Juli 1952
(get.) Juliana

Voor Sterkens was daarmee de kous nog niet af. Behalve zijn strijd om eerherstel was er ook de regeling van het wachtgeld en van zijn pensioenvoorziening. Door de gecompliceerde gang van zaken bij zijn staking en ontslag als burgemeester en ambtenaar van de burgerlijke stand moesten die regelingen steeds weer bijgesteld worden. Daarbij kwam dat Sterkens van 1947 tot 1949 in Hilvarenbeek de functie van gemeentesecretaris had waargenomen. Dat had hij goed gedaan, want op 1 november 1949 werd Sterkens met de *oprechte dank voor de vele belangrijke verdiensten* door B & W van Hilvarenbeek van de waarneming van de functie van gemeentesecretaris ontheven.⁶³ Voor de verdere afhandeling van zijn financiële aanspraken werd Sterkens lid van de 'Kring F 221', een belangengroepering van ambtenaren die door de zuivering financieel gedupeerd waren.⁶⁴

Sterkens had tijdens de oorlog zware tijden beleefd. De zorg voor zijn gezin en de drukkende last van zijn burgemeesterschap hadden hem fysiek uitgeput. In 1946 hertrouwde hij met Jo Roovers, een huwelijk dat zowel voor Sterkens, als voor zijn gezin een zegen is geweest. Op 9 april 1961 overleed J. Sterkens geheel onverwacht tijdens een uitstapje met zijn biljartvereniging in 's-Gravenhage.

Het Tribunaal van het Arrondissement Breda en burgemeester J. Sterkens

Op 10 april 1945 ontving het Tribunaal van het Arrondissement Breda de aangifte van dr. I. Rietsema, directeur van de RK Land- en Tuinbouwschool te Breda, waarin deze burgemeester J. Sterkens beschuldigde van

in den tijd der Duitsche bezetting de benoeming aan te nemen als burgemeester der gemeente Beek,
door in die hoedanigheid ingezetenen der gemeente op te roepen om op het vliegveld Gilze-Rijen te werken, aan tankvallen te Beek en Zierikzee te werken, door dekens voor de Duitscher op te eischen.⁶⁵

In zijn aangifte noemde Rietsema drie getuigen die zijn aanklacht zouden ondersteunen. Die getuigen waren Christiaan van Beek (landbouwer in Beek), Ivo Cornelis Rasenberg (veldwachter in Beek) en Adrianus Franciscus Oomen (tuinder in Beek). Het Tribunaal van het Arrondissement Breda vroeg op 31 mei 1945 aan het hoofd van de Politie in Breda de ingediende klachten nader te onderzoeken. Met de uitvoering van het onderzoek werd agent van politie C. Rijk belast, die de door Rietsema genoemde getuigen ondervroeg en daarvan een procesverbaal opmaakte.

Veldwachter Rasenberg, die door Rijk op 4 juli 1945 ondervraagd werd, verklaarde:

Ten aanzien van burgemeester Sterkens kan ik verklaren dat hij absoluut anti-Duits was en zoveel hij kon, Duitse opdrachten tegenging.⁶⁶

Na de veldwachter werd op 10 juli 1945 de landbouwer A. F. Oomen gehoord. Deze was jarenlang lid van de gemeenteraad van Princenhage geweest en kende Sterkens erg goed. Hij verklaarde over Sterkens:

Als waarnemend voorzitter der Boerenbond heb ik nogal veel omgang met boeren uit Beek. Mij is gebleken, dat bij de boeren te Beek algemeen de opvatting heerst, dat de burgemeester tijdens de bezetting zoveel als hij kon op de bres stond om hun belangen bij de Duitsers naar voren te brengen.⁶⁷

Vervolgens werd op 18 juli 1945 Sterkens zelf door C. Rijk gehoord. Sterkens gaf aan Rijk een korte samenvatting van zijn levensloop en vertelde hem dat hij in juni 1941 door het lid van Gedeputeerde Staten A.G.A. Schrauwen gevraagd was of hij eventueel beschikbaar was voor de burgemeesterspost van de nieuw op te richten gemeente Beek NB. De motivering was dat daarmee voorkomen kon worden dat een NSB'er die post zou bezetten. Toen Sterkens toestemde, werd hij door de Commissaris van Noord-Brabant gevraagd om het burgemeesterschap van Beek NB op zich te nemen.

Op 26 juli 1945 ondervroeg C. Rijk de tuinder Christiaan van Beek, die als zijn mening naar voren bracht dat de burgemeester onmogelijk anders had kunnen handelen. Over de algemeen heersende opvattingen van de Beekse bevolking over de burgemeester zei hij:

Algemeen is men in Beek de mening toegedaan, dat de burgemeester zeer anti-Duits was en zoveel mogelijke de nederlandsche belangen diende.⁶⁸

Vervolgens controleerde Rijk op 7 augustus bij Schrauwen de juistheid van de verklaring van Sterkens ten aanzien van diens benoeming tot burgemeester van Beek NB. De gedeputeerde verklaarde dat Sterkens inderdaad het burgemeestersambt op zich genomen had om een mogelijke benoeming van een NSB'er op die post tegen te gaan.

Kortom: het procesverbaal van C. Rijk maakte duidelijk dat de ingediende klacht bij het Tribunaal in ieder geval niet door de getuigen onderschreven werd, integendeel, het onderzoek resulteerde in een zeer positief beeld van Sterkens. De ongerijmdheid van de ingediende klachten bleek eens te meer, toen de indiener ervan, Rietsema, geen enkele informatie kon geven, omdat *deze alles van het 'horen zeggen'* had, zo rapporteerde het hoofd van de Politieke Recherche op 15 augustus 1945 aan het Tribunaal.⁶⁹ De vraag of de aanklacht tegen Sterkens geseponeerd moest worden, werd nu binnen het Tribunaal aan de orde gesteld.⁷⁰ Toch waren de moeilijkheden van Sterkens met het Tribunaal niet voorbij, want op 7 september 1945 deed de GOIWN Breda bij het Tribunaal aangifte tegen Sterkens, omdat deze

zich gedragen heeft in strijd met de belangen van het Nederlandsche volk en/of afbreuk heeft gedaan aan het verzet tegen den vijand en diens handlangers gedurende de bezetting. Hulp en steun te verleen aan den vijand door het uitleveren en signaleren van personen voor den arbeidsdienst.⁷¹

De kring Etten-Leur van de GOIWN had overigens al eerder tegen Sterkens en enkele andere burgemeesters geageerd. Op 12 juni 1945 schreef de secretaris van de kring Etten-Leur aan het district Roosendaal van de GOIWN met verwijzing naar

een opdracht van het Militair Gezag, tegen de burgemeesters van Rijsbergen (mr. J.J.G.H. Raaymakers), Beek NB (J. Sterkens) en Oudenbosch (J.L.P.M. Teyssen) een strafvervolging in te stellen, omdat de genoemde burgemeesters ervan verdacht werden zich te hebben schuldig gemaakt aan eenig misdrijf, genoemd in artikel 1 van het Besluit Buitengewoon Strafrecht.

Inmiddels waren de procedures van de uitvoering van het Tribunaalbesluit beter geformaliseerd en een nieuwe aanval op Sterkens werd geopend. Op 22 september 1945 om 10.00 uur werd aan Sterkens bij hem thuis een *Kennisgeving Voorbereidend Onderzoek* overhandigd, waarin stond dat tegen Sterkens een voorbereidend onderzoek gehouden zou worden terzake van

Aanwijzing voor het verrichten van werkzaamheden ten behoeve van de krijgsverrichtingen der Duitse legers in Nederland en het doorgeven van gegevens uit de bevolkingsregisters aan het hoofd van een andere gemeente ten behoeve van de Regeling Arbeidsdienstplicht.⁷²

De beslissing om een voorbereidend onderzoek te starten, namen de leden van de eerste kamer van het Tribunaal van het Arrondissement Breda, de heren mr. A.J.C.M. Nelissen, ir. A.M. Asselbergs en C.A. van der Hoof in tegenwoordigheid van de secretaris van het Tribunaal, mr. T. Lebet.⁷³ Deze laatste werd door het Tribunaal met de uitvoering van het onderzoek belast.⁷⁴ Een van de verbeteringen in de procedures was dat de beschuldigde zich door een raadsman mocht laten bijstaan. Sterkens vroeg daarom aan mr. Jos Maeijer, advocaat en procureur te Breda, de behartiging van zijn zaak op zich te nemen.⁷⁵

Terwijl Lebet gegevens verzamelde, ging de zuiveringsprocedure van Sterkens door de Documentatiecommissie van Breda gewoon door. De meeste gegevens over Sterkens kreeg Lebet van het Centraal Orgaan. Een en ander was een tijdrovende bezigheid, omdat het dossier van Sterkens zich inmiddels in Den Haag bij het Centraal Orgaan bevond. Erg was dat niet, want C.A. van der Hoof was zowel lid van de Documentatiecommissie in Breda, als lid van het Tribunaal aldaar, zodat het Tribunaal goed geïnformeerd was over de stand van zaken. Nadat de minister van Binnenlandse Zaken op grond van het gestelde in Staatsblad F 222 Sterkens als burgemeester van Beek had ontslagen, schreef het Tribunaal van het Arrondissement Breda aan de procureur-fiscaal van het Bijzonder Gerechtshof in 's-Hertogenbosch:

Het Tribunaal is van oordeel dat, nu eenmaal door den Minister van Binnenlandsche Zaken aan voornoemde beschuldigde eervol ontslag als burgemeester is verleend - welk ontslag te beschouwen is als een sanctie op de gedragingen van den Heer Sterkens als burgemeester gedurende de bezettingsjaren -, eenige verdere sanctie niet in juiste verhouding zou staan tot de laakbare gedragingen van beschuldigde.⁷⁶

De procureur-fiscaal reageerde daarop met de *Onvoorwaardelijke Buiten Vervolginstelling* van Sterkens op 29 mei 1946. In deze beschikking werd nog eens

gesteld dat Sterkens verdacht werd van feiten en/of gedragingen die onder het Besluit Buitengewoon Strafrecht en/of het Tribunaal Besluit vielen. Volgens de procureur-fiscaal waren *de gerezen verdenkingen niet ongegrond gebleken*, maar van een dermate lichte aard dat van verdere vervolging werd afgezien.⁷⁷

Voor Sterkens betekende dit dat hij wel niet verder vervolgd werd, maar dat de beschuldigingen van laakbaar gedrag, zij het van lichte aard, overeind bleven.

Nadat door verschillende wetswijzigingen herziening van de besluiten van de bijzondere rechtspleging mogelijk waren geworden, ging Sterkens bij het Kantongerecht Breda in beroep tegen de formulering van de *Onvoorwaardelijke Buitenvervolging Stelling* van 29 mei 1946. De kantonrechter deed op 17 maart 1951 de volgende uitspraak:

Wij, Kantonrechter te Breda ten deze aangewezen ingevolge artikel 17 der Wet overgang bijzondere rechtspleging (Staatsblad I 186). Sterkens heeft op 3 Februari 1951 tijdig verzet aangetekend tegen de beslissing van de Procureur-Fiscaal bij het Bijzonder Gerechtshof van 29 Mei 1946 waarbij hij onvoorwaardelijk buiten vervolging is gesteld onder overweging, dat de gerezen verdenkingen niet ongegrond zijn gebleken.

Gezien de processtukken, gehoord oppossant en zijn mondeling voorgedragen verweer,

Gelet op artikel 13 der Wet van 13 October 1950, Staatsblad K 450, wijzigen voormelde beslissing van de Procureur-Generaal in diër voege, dat de buitenvervolginstelling geschied is op grond, dat de gerezen verdenkingen ongegrond zijn gebleken.⁷⁸

De uitspraak van de kantonrechter maakt duidelijk dat burgemeester J. Sterkens na de bevrijding ten onrechte door het Tribunaal in staat van beschuldiging is gesteld. Het voormalige verzet, met name de GOIWN Breda en de kring Etten-Leur van de GOIWN, draagt een grote medeverantwoordelijkheid voor de onjuiste behandeling die Sterkens na de oorlog heeft moeten ondergaan. Tot slot wordt opgemerkt dat de voormalige verzetsstrijder C.A. van der Hoof een van de oprichters van de GOIWN was en zowel van het Tribunaal als van de Documentatiecommissie lid was. De kansen van Sterkens om onbeschadigd uit de strijd te komen waren daarvoor wel erg klein.

Nabeschouwing

Naar aanleiding van een radiotoespraak van de minister van Binnenlandse Zaken, mr. J.A.W. Burger, op 15 januari 1945 te Eindhoven, waarin deze het regeringsbeleid ten aanzien van de bijzondere rechtspleging en de zuiveringen kritiseerde, trad het eerste kabinet Gerbrandy af. Het werd Burger bijzonder kwalijk genomen dat hij een genuanceerd standpunt over de bijzondere rechtspleging en de zuivering vertolkt had.⁷⁹ Volgens Burger moesten niet degenen die tijdens de bezetting fouten hadden gemaakt gestraft worden, of uit hun ambt ontzet worden, maar moesten alleen zij die 'fout' waren, hard aangepakt worden. Dat was tegen het zere been

van de regering en het voormalige verzet, die in het bevrijde Zuiden de messen aan het slijpen waren, om af te rekenen met hen die tijdens de oorlog gefaald hadden.

In het nieuwe kabinet dat op 23 februari 1945 geformeerd werd, bezette dr. L.J.M. Beel, een van de *hardliners* in de zuiveringskwestie, de post van minister van Binnenlandse Zaken. Met de zuivering van de burgemeesters werd onmiddellijk na de bevrijding begonnen. Dat betekende voor de burgemeesters in het bevrijde Zuiden dat het zuiveringsbeleid en de procedures ervan nog niet waren uitgekristalliseerd, toen zij onder vuur kwamen te liggen. Nadat ook de rest van Nederland bevrijd was, kwam eind 1945 de zuivering van de burgemeesters onder tijdsdruk te staan, waardoor er overhaast beslissingen genomen werden, die later weer teruggedraaid moesten worden. In het najaar van 1947 waren 74 burgemeesters op grond van het gestelde in Staatsblad F 221 ontslagen, terwijl 435 burgemeesters op grond van Staatsblad F 132 (Zuiveringsbesluit 1945) het veld moesten ruimen.⁸⁰ Twee zaken waren nog niet afgedaan en 439 burgemeesters mochten op hun stoel blijven zitten.

De zuiveringen vonden plaats in een klimaat van verontwaardiging over de verraders en collaborateurs, maar daarnaast speelden eigenbelang en achterklap een grote rol. Het uitschakelen van anderen ten behoeve van de eigen bevorderingen kwam regelmatig voor. Tegen de achtergrond van deze jacht op de burgemeesters, vond de zuivering van J. Sterkens plaats.

Wie anno 2003 van het zuiveringsdossier van Sterkens kennisneemt, komt snel tot de conclusie dat Sterkens ten onrechte in 1946 als burgemeester ontslagen is en dat de Raad van State, Afdeling voor de Geschillen van Bestuur, in 1947 het bij het rechte eind had. Het hardnekkig vasthouden van de verschillende zuiveringscommissies en de autoriteiten die bij de zuivering van Sterkens betrokken waren, roept verschillende vragen op. Waarom werden alle positieve beoordelingen van Sterkens en de grote steun die hij van de bevolking kreeg, terzijde geschoven, terwijl er van de tegen hem geuite beschuldigingen vrijwel geen enkele overeind bleef? Uiteindelijk bleef alleen het verwijt over dat hij onvoldoende verzetsgeest getoond had en te veel aan de vijand toegegeven had. Op de vraag of de handelingen van Sterkens in het belang van de bevolking geweest waren, werd niet ingegaan.

Opmerkelijk is de grote waarde die aan het doen van vorderingen na 15 augustus 1944 gehecht werd. De geallieerden waren inmiddels in hoog tempo op weg naar de Belgisch-Franse grens en de bevrijding van Nederland stond voor de deur. Afgezien van het feit dat Sterkens op 2 september 1944 ondergedoken was, heeft de uiterst geringe bijdrage van de gevorderde arbeidskrachten geen enkele invloed op het gevechtsverloop gehad. Het heeft er alle schijn van dat Sterkens koste wat kost, hangen moest. Een mogelijke rol kan gespeeld hebben dat de bestuurselite Sterkens als burgemeester niet geschikt vond en bewust of onbewust van de zuivering gebruik maakte om hem te lozen.

Bij zijn verdediging heeft Sterkens aanvankelijk een minder gelukkig spoor gekozen. Eerlijk en oprecht motiveerde hij bij de verschillende verhoren en in zijn verweerschriften zijn beweegredenen voor de beslissingen die hij genomen had, waarbij hij ook naar voren bracht dat de zorg voor zijn gezin daarbij een rol gespeeld had. Voor zijn belagers was nu juist die laatste motivering het bewijs dat Sterkens als

burgemeester gefaald had, want in het zwart-wit-denken van die tijd bestonden er alleen maar helden en lafaards, werd er alleen maar in termen van goed en fout gedacht.

Dat het tribunaal op de achtergrond meeluisterde of het met de zuivering van Sterkens de goede kant uitging, heeft er mogelijk toe bijgedragen dat Sterkens via de zuivering de laan uitgestuurd werd. Nadat uit het onderzoek dat bij het indienen van de eerste klachten tegen Sterkens zonneklaar gebleken was dat Sterkens geen blaam trof, ging het tribunaal na de tweede klacht met de vervolging door en werd het eerste onderzoek terzijde gelegd. De manier waarop uiteindelijk in 1952 aan Sterkens recht werd gedaan, vraagt om nader onderzoek. Daarbij gaat het niet alleen om de vraag waarom het allemaal zo lang moest duren, maar vooral om de gekunstelde constructie ervan. Kennelijk moest het onrecht hersteld worden, maar moest de hele gang van zaken tijdens de zuivering uit het zicht gehouden worden om niet met de consequenties daarvan geconfronteerd te worden.

De zuivering van burgemeester J. Sterkens roept veel vragen op waarvan de beantwoording pas mogelijk is wanneer er meer onderzoek gedaan is naar de zuivering van de burgemeesters in de omliggende gemeenten.⁸¹ Opvallend is bijvoorbeeld dat de burgemeesters van Alphen (L.M.C. Alcion) en Rijsbergen (J.J.H. Raaymakers) ervan afkwamen met een niet-openbare berisping, terwijl de burgemeester van Rucphen, J.J. van Buitenen, ongevraagd eervol ontslag volgens Staatsblad F 221 kreeg. Toch hadden zij allen met dezelfde problemen te maken gehad en hadden zij allemaal in het algemeen belang aan de eisen van de bezetters moeten toegeven.

AANTEKENINGEN

1. Op 1 januari 1951 werd de verwarrende naam Beek gewijzigd in Prinsenbeek.
2. Familiearchief Sterkens, Besluit van de Minister van Binnenlandse Zaken van 9 Januari 1946, no. 4921, Afdeling B.B. Kabinet (Bureau Bestuurszaken), gewijzigd bij besluit van 17 Maart, no. 530, Afdeling B.B. Kabinet (Bureau Bestuurszaken).
3. Voor een groot aantal voorbeelden zie: L.R.J. ridder van Rappard, *Hoe was het ook weer. Burgemeester voor, tijdens en direct na de bezetting van het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog. 2 Delen* (Meppel, 1979). Zie verder: Peter Romijn, *Snel, streng en rechtvaardig. Politiek beleid inzake de bestraffing en reclasering van 'foute' Nederlanders 1945-1955* (z.pl., 1989).
4. Voor de rol van het voormalige verzet bij de zuiveringen zie: Henk Termeer, 'Het geweten der natie'. *De voormalige illegaliteit in het bevrijde Zuiden, september 1944-mei 1945* (Assen, 1994). Voor de verhouding tussen de OD en de andere verzetsorganisaties zie: J.W.M. Schulten, *De geschiedenis van de Ordedienst. Mythe en werkelijkheid van een verzetsorganisatie* (Den Haag, 1998), 233-259.
5. Voor de bijzondere rechtspleging zie: A.D. Belinfante, In plaats van bijtijesdag. *De Geschiedenis van de Bijzondere Rechtspleging na de Tweede Wereldoorlog* (Assen, 1978).
6. Op 1 maart 1945 telde Noord-Brabant 143 gemeenten, waarvan er 135 bevrijd waren. Van de bevrijde gemeenten waren 40 burgemeesters gestaakt, 15 burgemeesters geschorst en 14 burgemeesters ontslagen.
7. Voor een inhoudsopgave van het dossier van Sterkens zie: Nationaal Archief (NA), Zuiveringsarchieven van het ministerie van Binnenlandse Zaken 1945-1984, inv.nr. 26636, Inhoud dossier Sterkens.
8. Radiotoespraak van 17 oktober 1942.
9. Het sluitstuk vormde de Bijzondere Raad van Cassatie.
10. W.H. Nagel, *Visioen en werkelijkheid* (Den Haag, z.j.), 118.
11. Zo waren er zuiveringsbesluiten voor de rechterlijke macht, de pers en de film.
12. Staatsblad E 14, 13 januari 1944.
13. K.B. van 2 augustus 1945, Staatsblad F 132.
14. K.B. van 10 Oktober 1945, Staatsblad F 132, artikel 2.
15. Andere mogelijkheden waren uitstel van bevordering, overplaatsing, terugzetting in rang en gehele of gedeeltelijke inhouding van de bezoldiging.
16. H.W. Sandberg, *Witboek van de Grote Advies-Commissie der Illegaliteit* (Amsterdam, 1950), 165.
17. Mededeling van F.J.G. Sterkens, een zoon van J. Sterkens.
18. Sterkens bleef dit correspondentenschap tot aan zijn dood in 1961 vervullen.
19. In 1916 werd hij gekozen tot secretaris-penningmeester van de waterschappen Asterd, Hintelaken, Lange Bunders/Slangdijk, Rooskensdonk/Hooyendonk/Werft/Kraaijennest, Halle/Strijpen, en Weimeren.
20. Deze aanwijzing was in mei 1937 door de regering opgesteld.
21. Frederiks kreeg op 11 januari 1946 ingevolge F 221 ongevraagd eervol ontslag. Zie voor het ontslag van Frederiks: Peter Romijn, *Snel, streng en rechtvaardig*, 121-140.
22. Herman Dirven, *55 Jaar zelfstandig Prinsenbeek* (Prinsenbeek, 1996), 44. Aangezien Beek veel kleiner was dan Princenhage, waren de ambtenarensalarissen veel lager. Door het burgemeestersambt met dat van gemeentesecretaris te combineren kreeg Sterkens toch zijn oorspronkelijk salaris.
23. J. Bastiaansen was wethouder van de gemeente Princenhage geweest. Op het gemeentesecretarie werkten onder anderen C.H.W. Aarts, H. Huijbrechts en G.A. Ingenhoven.
24. Sterkens onderhield een veelvuldig contact met de burgemeesters van Teteringen/Terheijden (W.A.J. van der Meulen) en Rucphen (J.J. van Buitenen).
25. Voor nadere gegevens over deze evacuatie zie: L.W. de Bree, *Zeeland 1940-1945. Deel I* (Middelburg, 1979), 315-319.
26. Aan de evacuatie kwam in 1946 een einde. De gemeente Beek ontving toen van de gemeente Middelburg een dankbetuiging voor de opvang van de evacués tijdens de oorlog.
27. De april-meistakingen in Breda worden in dit jaarboek uitvoerig in de bijdrage van Joop Bakker behandeld.
28. Zie hiervoor: Gijs van der Ham, *Zeeland 1940-1945. Deel 2* (z.pl., 1989), 243-272.
29. Sterkens had bij zijn onderduik delen van het bevolkingsregister meegenomen.
30. Familiearchief Sterkens, Rapport betreffende de gedragingen tijdens de bezetting van den burgemeester van Beek N.B., Jacobus Sterkens, wonende te Breda, Liesboschlaan 49.

31. Idem.
32. De beschuldigingen van Aarts en Ingenhoven bleken uit de lucht gegrepen te zijn, zodat Huijbrechts zijn ambtelijke loopbaan vervolgen kon.
33. RANB, Archief Commissaris der Koningin in Noord-Brabant, inv.nr. 1111, Brief van ridder de van der Schueren aan J. van de Mortel, d.d. 25 januari 1945, I 865. Voor nadere informatie over Van de Mortel zie: Cock Gorisse (red.), *Tilburg, stad met een levend verleden. De geschiedenis van Tilburg vanaf de steentijd tot en met de twintigste eeuw* (Tilburg, 2001), 400-401.
34. Familiearchief Sterkens, Rapport betreffende plaatselijk onderzoek, burgemeester gemeente Beek, d.d. 13 februari 1945.
35. RANB, Archief Commissaris der Koningin in Noord-Brabant, inv.nr. 1111, Nota voor de Heer Commissaris
36. In opdracht van de Directeur van Politie in 's-Hertogenbosch had de rijksrechercheur J.A. Visser een onderzoek naar de gedragingen tijdens de bezetting van Sterkens ingesteld en veel beschuldigingen aan het adres van Sterkens weerlegd. Visser, die Sterkens al veel jaren kende, wees in zijn rapport erop dat Sterkens altijd adviezen aan 'slappe personen' had gevraagd en daardoor automatisch zelf ook slap was geweest. Hoewel het rapport uiteindelijk in het dossier van Sterkens terecht kwam, is niet na te gaan of de Commissaris der Koningin er kennis van heeft kunnen nemen, toen hij het stakingsbevel gaf. Voor het rapport zie: Rijksrecherche no. 42, Rapport van J.A. Visser, d.d. 3 mei 1945.
37. Familiearchief Sterkens, brief aan de minister van Binnenlandse Zaken, d.d. 27 augustus 1945.
38. Familiearchief Sterkens, inv.nr. 24, beschikking van 6 juni 1945, Ag. Nr. 1471 Kabinet.
39. Pierre Baetens (1914-1994) was van 12 juni 1945 tot 30 juni 1979 (aanvankelijk waarnemend) burgemeester van Beek NB (Prinsenbeek). Hij was tot zijn benoeming tot burgemeester gemeenteambtenaar in Dongen, Etten-Leur, Ginneken en Breda.
40. De noodraad bleef tot de eerste naoorlogse gemeenteraadsverkiezingen tot 16 augustus 1946 in functie.
41. Familiearchief Sterkens, verzoek inwoners Beek NB aan de Commissaris der Koningin d.d. 16 juni 1945.
42. Familiearchief Sterkens, brief van H.A. Sprangers aan Van Rooij, d.d. 16 juni 1945.
43. Familiearchief Sterkens, brief van gemeenteraad Beek aan de Commissaris der Koningin d.d. 25 augustus 1945.
44. Voor de rol van Beel bij de zuiveringen zie: Lambert J. Giebels, *Beel. Van vazal tot onderkoning. Biografie 1902-1977* (Den Haag, 1995), 109-125.
45. Officieele bekendmakingen, Vereniging Nederlandsche gemeenten, G,B, nr. 427, De zuivering van het overheidspersoneel.
46. RANB, Archief Commissaris der Koningin in Noord-Brabant, inv.nr. 1111, Nota voor de Heer Commissaris.
47. Familiearchief Sterkens, Commissie van Advies Zuiveringsbesluit 1945.
48. Familiearchief Sterkens, bijlage bij brief van de minister van Binnenlandse Zaken, Afd. B.B., No. UZ. 1477, d.d. 16 november 1954.
49. Familiearchief Sterkens, rekest van 4 februari 1946.
50. Familiearchief Sterkens, brief van Sterkens aan de gemeenteraad van Beek (N.Br.), d.d. 17 november 1946.
51. Familiearchief Sterkens, Ontslagbeschikking 17 maart 1947 no 530, Afdeling B.B. Kabinet Minister van Binnenlandse Zaken.
52. Familiearchief Sterkens, Rekest aan de Koningin, d.d. 11 april 1947.
53. Sterkens had inmiddels verschillende positieve verklaringen over zijn houding tijdens de bezetting verzameld en naar de Raad van State gestuurd.
54. Familiearchief Sterkens, inv.nr. 53, brief van Sterkens aan de Raad van State, d.d. 3 juli 1947.
55. RANB, Archief Commissaris der Koningin in Noord-Brabant, inv.nr. 1111, Raad van State aan de Koningin, 18 juli 1948, No. 1363.
56. K.B. van 6 April 1948, Staatsblad No.1 132.
57. RANB, Archief Commissaris der Koningin in Noord-Brabant, inv.nr. 1111, Brief van de minister van Binnenlandse Zaken aan de CdK, d.d. 15 april 1948, Ag. no. 2173 Kab.
58. RANB, Archief Commissaris der Koningin in Noord-Brabant, inv.nr. 1111, Brief van CdK aan de minister van Binnenlandse Zaken, d.d. 29 juni 1949, Ag. 3553, Kabinet.

59. RANB, Archief Commissaris der Koningin in Noord-Brabant, inv.nr. 1111, Brief van CdK aan de minister van Binnenlandse Zaken, d.d. 29 juni 1949, Ag. 3553, Kabinet.
60. RANB, Archief Commissaris der Koningin in Noord-Brabant, inv.nr. 1111, Brief van CdK aan de minister van Binnenlandse Zaken, d.d. 29 juni 1949, Ag. 3553, Kabinet.
61. RANB, Archief Commissaris der Koningin in Noord-Brabant, inv.nr. 1111, Brief van CdK aan de minister van Binnenlandse Zaken, d.d. 29 juni 1949, Ag. 3553, Kabinet.
62. Familiearchief Sterkens, brief van B & W van de gemeente Beek aan J. Sterkens, d.d. 27 april 1948.
63. Familiearchief Sterkens, brief van burgemeester en Wethouders van Hilvarenbeek aan J. Sterkens, d.d. 29 oktober 1949.
64. Peter Romijn, *Snel, streng en rechtvaardig*, 250-256.
65. NA, Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging, inv.nr. 112305, Aangifte, als bedoeld in artikel 18 van het Tribunaalbesluit.
66. NA, Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging, inv.nr. 112305, Procesverbaal van C. Rijk
67. Idem.
68. Idem.
69. Idem.
70. Op 20 augustus 1945 kreeg het lid van het Tribunaal C.A. van der Hoof de vraag voorgelegd of de zaak geseponeerd moest worden.
71. NA, Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging, inv.nr. 112305, Aangifte, als bedoeld in artikel 18 van het Tribunaalbesluit.
72. NA, Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging, inv.nr. 112305, Tribunaal van het Arrondissement van Breda, Kennisgeving Voorbereidend Onderzoek, d.d. 19 september 1945.
73. Lebret had voor deze functie de officiële titel van Commissaris van het Tribunaal gekregen.
74. Zijn officiële functie was Commissaris van het Tribunaal.
75. Maeijer informeerde op 2 april 1945 aan het Tribunaal dat hij de raadsman van Sterkens was.
76. NA, Minister van Binnenlandse Zaken, Zuivering van Ambtenaren en de Nederlandse Ridderorden, 1940-1984, inv.nr. 439, dossier Sterkens.
77. Onvoorwaardelijke Buiten vervolgingstelling.
78. NA, Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging, inv.nr. 112305.
79. Zie voor de kwestie Burger en het regeringsbeleid ten aanzien van de bijzondere rechtspleging en zuivering: F.J.M. Duynstee en J. Bosmans, *Het kabinet Schermerhorn-Drees 24 Juni 1945 - 3 Juli 1946* (Assen, 1977), 197-307.
80. Peter Romijn, *Snel, streng en rechtvaardig*, 293.
81. Zundert, Nieuw-Ginneken, Oudenbosch, Teteringen/Terheijden, Etten, Oosterhout en Zevenbergen.